

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA

EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EKONOMICKÉ ŽURNALISTIKY

**Ekonomická a právní regulace médií veřejné služby v České republice a ve
vybraných zemích střední Evropy**

**Economic Situation and Law Regulation of Public Broadcasters in Czech republic
and Specific Central European Countries**

Student: Andreas Papadopoulos

Vedoucí diplomové práce: Ing. Jana Gibarti, Ph.D.

VŠB-Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra: Ekonomická žurnalistika

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně s použitím pramenů a literatury uvedené v bibliografii.

V Ostravě dne 5. května 2016

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucí práce Ing. Janě Gibarti a Mgr. Ivaně Šulákové za podnětné připomínky a vstřícný přístup při psaní této bakalářské práce.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá realitou veřejnoprávních televizí ve vybraných zemích střední Evropy, konkrétně v České republice, na Slovensku, v Polsku a v Maďarsku. Okrajově se v žurnalistické části zajímá také o to, jak fungují média veřejné služby v Německu a to z důvodu stručné historické komparace. V úvodu práce popisuje a vysvětluje obecné principy veřejnoprávního vysílání, připomíná některé koncepty a připouští kritiku současných vysílacích modelů. V další části se zabývá tím, zda je veřejnoprávní vysílání pro společnost výhodné a stojí za to si jej různými prostředky udržovat. V závěrečných kapitolách využívám dosud popsanych jevů k sestavení žurnalistických komunikátů – úvodního článku subjektivně reflektujícího skutečnou realitu České televize jako nejsilnějšího veřejnoprávního média v regionu, publicistického interview se socioložkou zabývající se fungováním masmédií, ankety se známými osobnostmi české mediální scény a fejetonu jako publicistického žánru subjektivně komentujícího fragment dění kolem ČT.

Klíčová slova:

Veřejnoprávní televize, duální systém, způsob fungování, masmédiá, Česká televize

Obsah

1. Úvod	1
2. Média veřejné služby a jejich regulace	3
2.1 Televize a rozhlas	3
2.2 Vliv masových médií	4
2.3 Veřejný zájem	4
2.4 Veřejná služba	5
2.5 Média veřejné služby	6
2.6 Profesní normy žurnalistické práce nejen ve veřejnoprávních médiích	7
2.7 Kritika konceptu hlídacního psa demokracie	9
2.8 Historie vztahu státu a společnosti k médiím	11
2.8.1 Monopol	11
2.8.2 Duální systém vysílání	12
2.8.3 Alternativní mediální model	13
2.9 Duální vysílání v mezinárodním kontextu	14
2.10 Obecná role národních mediálních politik	18
2.11 Typy financování veřejnoprávních médií	19
2.12 Realita veřejnoprávního vysílání ve střední Evropě	19
2.11.1 Slovensko	20
2.11.2 Polsko	23
2.11.3 Česká republika	27
2.11.4 Maďarsko	34
3. Ekonomický pohled na média veřejné služby	38
3.1 Měření veřejné služby České televize	39
3.1.1 Zvyšování informovanosti a udržování občanské společnosti a demokracie	43
3.1.2 Podpora vzdělanosti a vzdělávání	45

3.1.3 Stimulace kreativity a kvality v kultuře	46
3.1.4 Prezentace České republiky, regionů a komunit.....	46
3.1.5 Přibližování světa občanům České republiky	47
3.1.6 Poskytování výdobytků nových technologií veřejnosti	48
3.1.7 Závěr měření veřejné služby	49
4. Využití řešené problematiky v žurnalistice	50
4.1 Úvodní článek	51
4.2 Publicistický rozhovor.....	56
4.3 Anketa jako žurnalistický žánr	61
4.4 Fejeton jako publicistický žánr	64
5. Závěr	66
Seznam použitých zdrojů	67
Monografie.....	67
Hlavní internetové zdroje.....	67
Další internetové zdroje zabývající se problematikou	68

1. Úvod

Bylo to už potřetí v tomto století, kdy jsme v Evropě zažili pokus o ovládnutí veřejnoprávních médií. Druhé volební období Silvia Berlusconiho v roce 2001 bylo prvním takovým případem, poté se s úspěchem pokusil maďarský premiér Viktor Orbán o sloučení všech médií veřejné služby do jedné, snáze kontrolovatelné společnosti. Na konci roku 2015 se, ani ne rok po jeho zavedení, pokusili maďarský model okopírovat v Polsku. Po vyhraných volbách se polská vládní strana Právo a Spravedlnost rozhodla k personálním čistkám ve veřejnoprávních médiích a na uvolněná místa dosadila své lidi.

Ani jeden ze tří případů nevybočuje z kontextu českého veřejnoprávního vysílání. Středoevropské státy jsou si kulturně a historicky velmi podobné a vnitropolitické problémy jednoho z nich se často ukazují být toxickými. Bližšímu zkoumání reality veřejnoprávního vysílání ve státech tzv. „Visegrádské čtyřky“ se tato práce věnuje na konci druhé kapitoly. Tomu předchází popis konceptu veřejné služby a jeho obecné vymezení.

Vedou nejen tyto případy omezování veřejnoprávních médií ke ztrátě společenských hodnot? A pokud ano, o které konkrétní hodnoty se jedná? V současné veřejné debatě slovo 'hodnota' značně eroduje, kapitola s názvem „Ekonomický pohled na média veřejné služby“ proto dříve pevnému pojmu hledá konkrétní obrysy. Těmi mohou být například teze Unie evropských veřejnoprávních vysílatelů o tom, že média veřejné služby mají za úkol tříbit veřejnou diskuzi o potřebách společnosti a jak tyto potřeby uspokojit. Aby byla veřejnoprávní média všeobecně prospěšná, je nutné, aby si budovala vliv na společnost založený na respektu, důvěryhodnosti, nezávislosti a zodpovědnosti. Poslední čtyři slova předchozí věty jsou klíčovými aspekty zkoumání přínosu médií veřejné služby, kterým se třetí kapitola zabývá.

Zmíněný italský případ odkazuje na fenomén oligarchizace veřejného prostoru, jenž se nevyhýbá ani České republice. V žurnalistické části této práce jsem nejprve v úvodním článku popsal situaci kolem České televize jako největšího tuzemského média veřejné služby. Následný publicistický rozhovor se socioložkou Nicole Horákovou-Hirschlerovou se dotýká elementárních principů veřejnoprávnosti a hodnotového ukotvení médií veřejné služby v české společnosti. Mezi nejzajímavější část rozhovoru patří odpověď na otázku, zda jsou domácí veřejnoprávní média ohrožena fenoménem oligarchizace veřejného prostoru. Tématu se drží také odpovědi respondentů z novinářské a politické sféry, reagující na položenou anketní otázku v další části kapitoly.

Cílem této práce je reflektovat všechny výše zmíněné skutečnosti přímo se dotýkající vnímání veřejnoprávních médií a prokázat přímou úměru mezi kvalitou takových médií a kvalitou demokracie. V žurnalistické části této práce pak tuto přímou vazbu potvrdí také vybraní respondenti. Dalším z cílů je, že případný čtenář této práce bude poučen o základních principech veřejnoprávnosti a aktuálním společenském kontextu diskuze, která se o nich vede.

2. Média veřejné služby a jejich regulace

Žijeme ve společnosti, která je mediálními teoretiky označována jako informační. Jedním z důvodů, proč dochází k takovému pojmenování, je fakt, že informace se v současnosti stala vůbec nejvyšší možnou hodnotou. Jelikož nejsme schopni zachytit všechny informace kolem nás jen pomocí vlastních smyslů, spoléháme na různé zprostředkovatele. Mezi nejvýznamnější instituce zprostředkovávající nám informace o tom, jaký je svět kolem nás, patří média. Ta z nich, která jsou určena co možná nejširšímu okruhu příjemců, jsou označována jako média masová.

Se vznikem masových médií si zejména evropské společnosti uvědomily jejich moc a možné společensko-politické dopady jejich spřažení se s mocí ekonomickou. Proto v jednotlivých evropských státech vznikly specifické organizace, které mají sloužit veřejnému zájmu, pomáhat zachovat demokratické zřízení státu a informovat společnost co možná nejsvobodněji. Aby taková média dobře plnila svou funkci, musí být nezávislá na státní moci. Právě z těchto úvah vznikl koncept veřejnoprávnosti, který je v praxi vykonáván veřejnoprávními médii.

2.1 Televize a rozhlas

„Rozhlas a televize jsou stále nejrozšířenějšími a nejúčinnějšími médii masové komunikace současnosti, přestože čelí výzvě nových médií, a také ony samy procházejí proměnami reagujícími na pokračující digitalizaci komunikací a rozvoj internetu.“¹ Rozlišujeme typy vysílání na soukromé a veřejné, které ještě dále dělíme na státní a veřejnoprávní. „Státní rozhlas a televize jsou bezprostředně podřízeny státnímu aparátu, vládě, a v zemích s autoritářským režimem mu jednostranně a bezvýhradně slouží, zatímco u veřejnoprávních rozhlasů a televizí je jejich podřízenost a odpovědnost směřována k občanské veřejnosti a jejím reprezentantům, tj. jejich činnost se řídí nikoli zájmy exekutivy, ale zájmem veřejnosti.“²

Dále Šmíd upozorňuje, že přídavné jméno „veřejnoprávní“ může v některých diskuzích vyvolávat spory, protože ve svém původním významu, převzatém z německého „öffentlich-

¹ Šmíd, 2011, dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=70698>

² Šmíd, 2011, dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=70698>

rechtliche“, označuje spíše právní formu než náplň nebo charakter činnosti. Je důležité si uvědomit, že nezáleží na veřejnoprávním statutu vysílatele, ale na jeho výkonu veřejné služby.

2.2 Vliv masových médií

Protože jsou média hlavním zdrojem informací, odkud je členové společnosti čerpají, stávají se potenciálním prostředkem ovládnutí společnosti.³ Neexistuje člověk, který se může zúčastnit všech událostí přímo na místě. To je důvodem, proč je téměř každý informačně odkázan na média. Z toho plyne velká zodpovědnost při referování o různých událostech napříč různými kulisami. Protože míra důvěry publika v informační zdroj musí být do jisté míry omezená, začali se akademici a také laici zabývat obsahem mediálních sdělení.

Vliv masových médií je různými metodami měřitelný (poslechovost, sledovanost, čtenost) a kromě dalších exaktních ukazatelů panuje shoda také na tom, že vliv masových médií se ve společnosti stále zvyšuje.⁴ „Veřejnoprávní vysílání, i při svém nesporném hospodářském významu, není srovnatelné s veřejnou službou v žádném jiném hospodářském odvětví. Neexistuje jiná služba, která by současně měla přístup k tak širokému okruhu obyvatelstva, poskytovala mu tolik informací a takový obsah, kterým by vyjadřovala a ovlivňovala jak mínění jednotlivce, tak i veřejnosti.“⁵

2.3 Veřejný zájem

S definicí veřejného zájmu se úzce pojí pojmy jako veřejnoprávnost a veřejná služba. V domácí praxi pojem „veřejnoprávní“ natolik zdomácněl, že v následujícím textu bude používán v níže vymezeném významu. V různých kontextech mají všechny mírně odlišné významy, které se ale nejvýznamněji protínají ve slovním spojení „veřejný zájem“. Veřejný zájem je „abstraktní představou celospolečenské potřeby, jež se nekryje s žádnými individuálními ani skupinovými zájmy v daném společenství, ale představuje opatření či činnost, která danému společenství v určitém historickém kontextu prospívá jako celku.“⁶ nebo znamená „vykonávající neziskovou veřejnou službu a zároveň nestátní, na státu nezávislý, s odpovědností směřující k veřejnosti.“⁷

³ McQuail, 2002, s. 21

⁴ McQuail, 2002, s. 22-28

⁵ Sdělení Komise o použití pravidel státní podpory na veřejnoprávní vysílání (Text s významem pro EHP), dostupné z: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:52009XC1027\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:52009XC1027(01))

⁶ Reifová a kol., 2004, s. 319

⁷ Šmíd, 2011, dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=70698>

Velmi často se veřejný zájem zaměňuje za společenský zájem. V praxi se první používá čistě v žurnalistické a mediální teorii, zatímco druhý v právní teorii označuje takové zájmy, které musí být hájeny, jsou-li v rozporu se zájmy úzce individualistickými nebo skupinovými (např. při vyvlastňování pozemků pro potřeby stavby, jež svým významem zásadně převyšuje individuální zájem).⁸

2.4 Veřejná služba

Poskytování veřejné služby je důvodem zřízení veřejnoprávní médií. „Česká televize poskytuje službu veřejnosti tvorbou a šířením televizních programů, popřípadě dalšího multimediálního obsahu a doplňkových služeb na celém území České republiky za účelem naplňování demokratických, sociálních a kulturních potřeb společnosti a potřeby zachovat mediální pluralitu“⁹ V příslušném znění zákona je rovněž vytyčeno šest bodů, které jsou označeny za hlavní úkoly veřejné služby v oblasti televizního vysílání:

- a) „poskytování objektivních, ověřených, ve svém celku vyvážených a všestranných informací pro svobodné vytváření názorů,
- b) přispívání k právnímu vědomí obyvatel České republiky,
- c) vytváření a šíření programů a poskytování vyvážené nabídky pořadů pro všechny skupiny obyvatel se zřetelem na svobodu jejich náboženské víry a přesvědčení, kulturu, etnický nebo národnostní původ, národní totožnost, sociální původ, věk nebo pohlaví tak, aby tyto programy a pořady odrážely rozmanitost názorů a politických, náboženských, filozofických a uměleckých směrů, a to s cílem posílit vzájemné porozumění a toleranci a podporovat soudržnost pluralitní společnosti,
- d) rozvíjení kulturní identity obyvatel České republiky včetně příslušníků národnostních nebo etnických menšin,
- e) výroba a vysílání zejména zpravodajských, publicistických, dokumentárních, uměleckých, dramatických, sportovních, zábavných a vzdělávacích pořadů a pořadů pro děti a mládež.“

Vedle bodů a) až e) jsou hlavní úkoly veřejné služby definovány různě různými institucemi a daleko přesahují rámec mediální teorie. Veřejná služba je terminus technicus také

⁸ Reifová a kol., 2004, s. 318

⁹ Zákon o České televizi, 483/1991 Sb., § 2

trestního a sociálního práva. O veřejné službě a jejích parametrech hovoří také Zákon o Českém rozhlasu. V textu Kodexu České televize je termín „veřejná služba“ použit při popisu nároků na pracovníky médií veřejné služby, ale také při definici účelu její samotné existence:

„Účelem existence televize veřejné služby je zajistit veřejnosti zdroj informací, kritické reflexe, umělecké tvorby a zábavy, které jsou chráněny před lobbistickými tlaky. Česká televize přispívá k vytváření prostoru svobody slova, myšlení a tvorby, v němž může vyrůstat demokracie. Informuje, poskytuje kritickou reflexi událostí, vzdělává a baví v ovzduší úcty k člověku, k jeho dílu i ke všem formám existence.“¹⁰

2.5 Média veřejné služby

Veřejnou službu nejčastěji vykonávají televizní a rozhlasová média, která byla zřízena zákonem k tomu, by naplňovala veřejný zájem v oblasti mediální komunikace. Poslání médií veřejné služby je definováno zřizovacím zákonným předpisem, a je jím myšlena povinnost poskytovat službu veřejnosti v podobě produkce vlastních rozhlasových či televizních programů, nebo dalších veřejně komunikačních aktivit. Mezi ty patří například agenturní produkce zpravodajství.

Zákonné normy nejen, že ukládají povinnosti, ale kladou také nároky. Mezi běžné nároky patří poskytování nepředpojatého (často zaměňováno za „objektivního“) zpravodajství, služby celospolečenským zájmům, péče o komunikační rovnoprávnost některých menšin, podpora kulturního či právního vědomí, vzdělanosti, zábavy.¹¹

Jedním z nejpodstatnějších rysů médií veřejné služby je jejich financování a ochrana před závislostí na finančních zdrojích. Z tohoto důvodu je financování médií veřejné služby zpravidla řešeno formou solidární platby vynucované a stanové zřizovacím zákonem nebo jinou, doprovodnou právní normou. V českém prostředí je taková platba známá jako koncese a tvoří hlavní zdroj příjmů média veřejné služby, zatímco ostatní příjmy jsou pouze doplňkové. Příjmy z reklamy mohou být zákonem zcela vyloučeny.¹²

¹⁰ Kodex České televize, 2003

¹¹ Reifová a kol., 2004, s. 138

¹² Reifová a kol., 2004, s. 138-139

2.6 Profesní normy žurnalistické práce nejen ve veřejnoprávních médiích

Žurnalistika je svým způsobem kulturní produkci, která v sobě odráží historické procesy, jimiž se vyvinula a současné společenské realie, kterými je obklopena. Důležitými zásadami se tak jeví být vyváženost a objektivita – ty mají rovněž společensko-historické kořeny, jež odrážejí hodnotové rámce a myšlenkové pochody prostředí, ve kterém vznikly.¹³ Žurnalistika je ale zároveň profese, a jako taková musí mít svůj právní rámec. Ten poskytuje mediální právo, ale také různé druhy kodexů. Stejně jako asi nejznámější profesní kodex na světě – Hippokratova přísaha – mají stejně jako lékařský i ty novinářské kodexy legitimizovat a ustavit žurnalisty jako profesi.

Etické standardy ustanovené v kodexu, se v případě, že jsou dodržovány, významně podepisují na podobě finálního žurnalistického produktu. Všechna veřejnoprávní média, která budou v této práci zmíněna, mají vypracovaný velmi podrobný vnitřní etický kodex.

2.6.1 Objektivita

V současnosti je bezesporu součástí očekávání ze strany veřejnosti a obecným principem vyžadovaným konzumenty médií veřejné služby na médiích samotných. „Objektivita je nejstarším a dosud klíčovým pojmem profesní etiky liberální žurnalistiky; je zárukou kontroly kvality, jež od nás požaduje, abychom věřili, že předpokládané texty jsou platné a věrohodné.“¹⁴ V citované pasáži se autor otírá o velmi důležitý aspekt objektivity, který je často opomíjen – týká se prostředí, ve kterém je objektivita pěstována. V dnešní realitě je pouze liberální společenské uspořádání schopné umožnit existenci objektivitu tak, jak ji chápeme v aplikované podobě v profesní teorii žurnalistiky, tedy jako soubor tří provázaných informačních kvalit: 1) požadavek na ověřování informací alespoň ze dvou zdrojů, 2) přísné oddělení faktů od názorů, 3) opatření názoru odkazem na zdroj informací a důsledné zveřejňování názorů protistrany.¹⁵

Místo skupiny postupů, které novináři užívají, aby produkovali pravdivé výpovědi, se lze zabývat objektivitou jako apelem na užívání faktů a zobrazování reality v souznění s tím, jak se věci opravdu mají. V 19. a 20. století se objektivita vynořila jako ústřední etický

¹³ McNair, 2004, s.65

¹⁴ McNair, 2004, s. 68

¹⁵ Bredd, Warren, 1997, s.107-122

požadavek dozrávající žurnalistické profese.¹⁶ McNair dále rozděluje formy naplňování tohoto požadavku na tři: filosofickou, technologickou a ekonomickou.

- a) Filosofická – vychází z teze, že pozitivismus jako filosofický směr je dominantní metodologií současné vědy, tedy i věd zabývajících se mediální realitou a teorií. Pozitivismus předpokládá, že existuje jakási absolutní pravda, kterou lze objevit empirickým pozorováním.¹⁷ Vztáhnuto na mediální svět – existuje jen jedna verze události. Pozorovatel události (v tomto případě novinář) má stát stranou od pozorovaného jevu a používáním správných postupů má objevit pravdu, která se za jevem skrývá.
- b) Technologická – Vynálezem fotografie, videa nebo třeba rekordéru bylo novinářské hledání a především zaznamenávání pravdy významně ulehčeno. Všechny tyto přístroje zachycují skutečnost nezměnitelným způsobem (v případě, že nedojde k manipulaci nebo subjektivnímu zásahu zprostředkovatele). Samozřejmě předešlá tvrzení se opírá pouze o to, že se fotografie nebo video pouze jeví jako pravdivý odraz reality. Vypadají pravdivě, ale pravdivými být nemusí díky volbě fotografovaného objektu a omezenému výřezu audiovizuálních čoček. „Televizní zpravodajství je ale i tak dodnes nejdůvěryhodnějším ze všech žurnalistických produktů díky vypovídací přesnosti, s níž zaznamenává události.“¹⁸
- c) Ekonomická – Ve chvíli, kdy se vydávání novin, nebo vlastnictví televize stalo kapitalistickým podnikáním, tato média postupně ztrácela své spojení s politickými stranami a usilovala o nezávislost jako subjekty, jejichž mediálním produktem je pravda. Tak vzniklo oddělení subjektivních žánrů, jako úvodníky nebo komentáře, od objektivního zpravodajství.

2.6.2 Vyváženost

Mezi jednoznačně nejdůležitější role médií veřejné služby, patří jejich funkce prostředníka mezi politiky a občanskou společností. V mediální teorii¹⁹ je velmi dobře popsáno, jakým způsobem proudí informace z médií k lidem a jakým způsobem probíhá třídění

¹⁶ McNair, 2004, s. 69

¹⁷ McNair, 2004, s. 70

¹⁸ McNair, 2004, s. 71

informací o dění v různých sférách politiky. Odpovídající je v této souvislosti koncept „hlídacího psa demokracie“, který říká, že tisk, rozhlasové a televizní stanice a v současnosti i zpravodajské weby ve svých obsazích nejen informují o tom, co se děje ve společnosti, ale snaží se také odrážet ve svých výstupech politické a názory vládnoucí garnitury stejně jako opozice.“

Role hlídače je většinou pokládána za hlavní a nejdůležitější ze všech funkcí, které média mají, a je proto i pokládána za tu, která určuje jejich organizační podobu a formu. Jenže vymezit skutečně plnou nezávislost médií na vládě je možné pouze jejich zakotvením na volném trhu. Pakliže se ale média již jednou stanou předmětem veřejné regulace, ztratí jako hlídací psi svůj stisk a mohou být dokonce proměněna na pouhého vrčícího rottweilera ve službách státu.”²⁰

2.7 Kritika konceptu hlídacího psa demokracie

James Curran podobně jako již několikrát citovaný McQuail kritizuje tradiční liberální přístup k funkci médií jako garanta demokratického zřízení. Je sice předkladatelem tvrzení z předchozí kapitoly, ale jen do té doby, než nabízí jeho systematickou kritiku. Tezi o tom, že média jsou hlídacím psem demokracie, vyvrací tvrzením, že právě média jsou často napojena na ekonomické struktury, mající často větší moc než státní aparát. S touto tezí nemohou nesouhlasit například současní obyvatelé České republiky, Itálie nebo Řecka, kde je vzhledem k tamním reáliím na mediální a politické scéně jasné, jaké obtíže přináší napojení klíčových médií na velkokapitál s politickou ambicí.

Zodpovědnost novináře ke své profesi je tak nutné považovat za nedostatečnou záruku demokratického fungování médií. Naráží na vágnost tohoto pojmu i na praktické selhávání jeho aplikace.

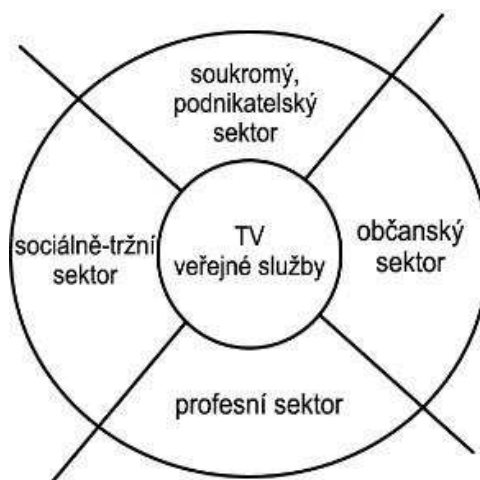
James Curran předkládá vlastní, alternativní model „demokratického mediálního systému“, jehož východiska se částečně kryjí s těmi, která popisuje McQuail²¹. Jeho pilíři mají

²⁰ James Curran, Esej: Nový pohled na masová média a demokracii, 2000, s. 119

²¹ Denis McQuail se ve stati Masová média ve veřejném zájmu věnuje především hledání normativního rámce, do kterého se dají média zasadit. Ve snaze překročit etablované, poněkud statické a rozporuplné normativní teorie chování médií (známé jako „čtyři teorie tisku“ – liberální, teorie společenské odpovědnosti, autoritářská a sovětská) se pokouší identifikovat základní předpoklady a teprve jejich vzájemné porovnání podle něj poslouží jako základ pro praktické posuzování rolí a funkcí médií v současné společnosti. Na místo čtyř teorií tisku, které byly mediálními teoretiky po celém světě uznávány dlouhá desetiletí jako jediné platné se McQuail ptá, jaké jsou tři předpoklady, na základě kterých by odvodil jednu všeobjímající teorii. Dochází k tomu, že takovými

být *rovnost* na úrovni přístupu do médií i na úrovni příjmu sdělení, *svoboda* informací a současně zajišťování stejných podmínek pro různé zájmové skupiny (*pořádek*). Návrh předpokládá, že klíčovou roli na mediální scéně bude vždy hrát televize veřejné služby, kterou bude doplňovat čtveřice dílčích sektorů (občanský, soukromý, sociálně tržní, profesní).

Obr. 2.1 Curranovo znázornění alternativního demokratického mediálního systému

zdroj: Jirák, Řichová, Politická komunikace a média, 2000, str. 148

Curranův návrh se zdá být progresivní a novátorský, ale pro naši současnost se může jevit nedostatečný. Autor zaprvé poskytuje velice abstraktní model, který není zasazený do žádného reálného a fungujícího rámce. Schéma nelze přenést na žádný aktuálně používaný model ve světě. Zadruhé je otázkou, do jaké míry je televize veřejné služby schopna moderovat demokratickou společenskou diskuzi. Například v Řecku bylo veřejnoprávní vysílání na tři roky přerušeno, a jak se zdá, fatální dopad na tamní demokratickou diskuzi to nemělo. Střet názorových oponentů se přesunul do soukromých médií nebo na internet. Ten ostatně mnohem lépe naplňuje Curranův koncept rovnosti a svobody a do budoucna je v tomto směru mnohem větší nadějí, než televizní vysílání.²²

východisky mohou být jediné *svoboda*, *rovnost* a *pořádek*. Každá z těchto kategorií se dělí na několik dalších, vzájemně se prolínajících podkategorií.

²² Václav Štětka, 2001-2005, *Politická komunikace a média, recenze*, dostupné z: http://rpm.fss.muni.cz/Revue/Revue03/recenze_jirak_richova.htm

2.8 Historie vztahu státu a společnosti k médiím

Veřejná služba na poli masmédií v Evropě byla vždy propojena s mediálním právem a vysílací politikou zemí, ve kterých se objevovala. Tyto různé právní vztahy a úpravy lze shrnout do modelu minulého, přítomného a budoucího – tedy modelu založeném na monopolu, současném modelu založeném na duálním vysílání a budoucí konvergenci a rostoucí důležitosti nových platforem a technologií.

2.8.1 Monopol

Na samém začátku veřejného vysílání rádia a televize v Evropě si lidé samozřejmě uvědomovali sílu a potenciál těchto médií, proto byly jejich vznik a existence přísně regulovány. Státní vysílání v mnoha zemích západní Evropy se transformovalo do podoby veřejného fóra, aby mohly být mnohem více identifikovány se vznikající občanskou společností a byly její přirozenou součástí. Například britská BBC se stala velmi silným motorem společenských změn v 60. a 70. letech 20. století.²³

To, jak se vyvíjela mediální sféra v časech monopolu státního vysílání, bylo velmi ovlivněno sociálně-demokratickou vizí tzv. welfare state²⁴, kdy mělo za úkol informovat, vzdělávat a ochraňovat národní jazyk a kulturu. Tehdy byly ještě rádia a televize limitovány natolik, že zůstaly lineárními strukturami – diváci a posluchači zůstali pasivními konzumenty mediálního obsahu.²⁵

Později však nátlak nových médií, které byly zřízeny a provozovány čistě soukromým kapitálem, vyústil ve změnu priorit, logiky a programových kritérií původních monopolů. Koexistence veřejnoprávních médií jako dědiců prvních monopolů a soukromého vysílání se nazývá duální systém vysílání.

²³ Jakubowicz, K. (2008b). Participation and partnership: a Copernican revolution to re-engineer public service media for the 21st century. 2010, from <http://ripeat.org/wp-content/uploads/2010/03/Jakubowicz.pdf>

²⁴ Sociální stát – poprvé pojem použit ve Spojeném království v roce 1939, později sloužil k popisu sociální politiky vyspělých zemí v západní Evropě. Welfare state se snaží vymezit vůči liberalismu a konzumnímu kapitalismu zprava, a zleva vůči socialismu a centrálně plánovanému hospodářství. Podmínkou jeho existence je demokratické státní zřízení, vyspělá tržní ekonomika a svoboda.

²⁵ Nissen, 2006. Public service media in the information society. Zpráva připravená pro Radu Evropy, s. 15-19, dostupné z: https://www.menntamalaraduneyti.is/media/MRN-PDF-Althjodlegt/Public_service_media.pdf

2.8.2 Duální systém vysílání

Bývá často označován také jako systém smíšený a to proto, že zajišťuje smíšenou koexistenci veřejnoprávních a soukromých médií v rozhlasovém a televizním vysílání. Hlavním rozdílem mezi těmito typy mediálních subjektů je způsob, jakým jsou financovány. „Veřejnoprávní média jsou „vlastněny“ veřejností a jsou často popisovány jako partnerství či pakt s publikem.“²⁶ Poslání veřejnoprávních médií tak může být popsáno vztahem k potřebám společnosti a naopak apatii či nezájmem k potřebám trhu. Přístup k veřejnoprávním médiím nesmí být omezen.²⁷

Duální systém vysílání existuje například v České republice, Rakousku, Polsku, Slovensku i Maďarsku. V Evropě se tento stav vyvíjel od 80. let 20. století, kdy se mezi konkurencí veřejného sektoru prosadily první velká soukromá televizní a rozhlasová média.²⁸ Jednak to bylo způsobeno zlevňováním vysílací technologie, ale také změněnými požadavky na podobu vysílání ze strany veřejnosti.

Tab. 2.1. Srovnání původních monopolů médií veřejné služby s duálním systémem vysílání

	původní monopoly médií veřejné služby	duální systém vysílání
vysílání	monopol	soutěž
cíle	demokracie	přežití / úspěch / profit
kritéria	politická relevance	prodej
publikum	občané	konzumenti
perspektiva	národní / politicky odpovědná	individuální / globální

zdroj: Siune, K., Hultén, O. (1998). Does Public Broadcasting Have a Future? In: D. McQuail, K. Siune (eds.). Media Policy. Convergence, Concentration & Commerce. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.

Při bližším pohledu do západoevropských modelů vysílání v 80. letech, můžeme duální systém najít jen v několika státech – Finsku, Itálii a Spojeném království. Ostatní státy staré Evropy jako Řecko, Rakousko, Francie, Irsko, Nizozemsko, Portugalsko, Španělsko nebo Švýcarsko měly stále vysílací prostor vyplněný veřejným monopoem, který byl částí financován z reklamy a částí z různých typů poplatků a licencí. Belgie, Dánsko, Norsko a

²⁶ Nissen, 2006, s. 19-21

²⁷ McNair, 2004, s. 72

²⁸ Šmíd, 2011, s. 5, dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=70698>

Švédsko měly v 80. letech veřejné monopolní vysílání, které bylo plně hrazeno z veřejných rozpočtů. Jedinou zemí, kde se monopolní vysílání financovalo čistě z provozních zisků média, bylo Lucembursko.

Zajímavé je pak srovnání se střední a východní Evropou koncem 80. a začátkem 90. let, kde se z dnešního pohledu zdál být systém vysílání v některých aspektech pokročilejší než na Západě. Byl totiž zárodkem duálního systému vysílání a výsledkem sociálních, politických a ekonomických transformací, kombinovaných se zárodky svobody slova. Státní televize a rádia byly v postkomunistické Evropě transformovány do veřejnoprávních médií (na rozdíl od jiných státem provozovaných podniků nebyly zprivatizovány) ve snaze přiblížit se kvalitou veřejného prostoru a demokracie Západním modelům vysílání. Také proto vlády Československa, Polska, Maďarska, Rumunska, Bulharska, Estonska, Lotyšska a Litvy povolily v prvních letech svobodné existence těchto států vysílání soukromých stanic. Díky tomu postsovětské země nezvolnily tempo dohánění kvality veřejného života na Západě – ve Spojeném království, Finsku a Itálii začala první soukromá média vznikat před rokem 1983, například v Norsku nebo Irsku až v letech 1992 a 1997.²⁹

2.8.3 Alternativní mediální model

Ve snaze představit také modely fungování médií, které nejsou tak známé, zvolil autor tohoto textu tzv. optimistický a skeptický model soudobého českého filosofa Vojtěcha Maška. Teoretické základy obou modelů jsou významně inspirovány myšlenkami sociologa Jürgena Habermase.

a) Optimistický – Výrazně se inspiruje tezí, že média jsou pevnosti, které slouží k ochraně právního státu a liberální demokracie.³⁰ Tyto pevnosti zahrnují funkční občanskou společnost, ústavní právo, politickou kulturu a veřejnost. Mašek nazval model optimistický, protože věří v převahu občanské společnosti (neekonomických styků nezávislých sdružení, spolků a iniciativ) v boji s beztvorou politickou masou.³¹ Nejen veřejnoprávní média mají zastřešit všechny optimistické síly společnosti a v krajní mezi, například při ohrožení demokracie, mají být platformou občanského tlaku na politické rozhodování. Představitelé občanské společnosti

²⁹ Sükösd, M., Bajomi-Lázár, The Second Wave of Media Reform in East Central Europe. Budapešť, CEU Press, s.13–27., dostupné z: <https://goo.gl/peSS4J>

³⁰ Habermas, 2000, s. 10–45

³¹ Mašek, Vojtěch. 2011. „Média jako demokratický veřejný prostor?“ Paidea: Philosophical e-journal of Charles University, s. 1–15

jsou schopni pronikat do médií, které se tak na okamžik stávají otevřeným systémem a ve svém vysílání (vydání) zohledňují skryté vazby závislosti mezi jimi samotnými a publikem.

b) Pesimistický – Základem tohoto modelu je vize společnosti, ve které se rozpadlo kritické myšlení a která resignovala na politickou činnost. Příčinou má být „masové rozšíření mediálních sítí, jejich komercializace a systémová organizace.“³² Společnost odpovídající tomuto popisu existovala v období od počátku 18. do konce 19. století zejména v západní Evropě. „Tehdy se veřejnost ve své liberální podobě a hlavně v důsledku komercializace a masifikace médií rozpadla, hranice mezi sférou privátní a soukromou se setřely a veřejnost v podobě masy ztratila svou politickou funkci kritického publika. Stala se „mocensky ovládnutou arénou“ a „polem obchodní propagace“, tedy veřejností komodifikovanou, jejíž příslušníci se působením médií změnili z racionálních občanů na neracionální konzumenty.“³³ Média se tak stávají pouhým byznysem s jistým druhem moci, která k podnikání neodmyslitelně patří, nikoli veřejnou službou. Vlivem různých zájmových skupin, od politiků přes podnikatelskou sféru, se média stávají pouhým prostředkem mobilizace. Z publika se stávají konzumenti a hlavním cílem médií se stává „zajištění vlivu a popularity privilegovaných jednotlivců a zájmových skupin.“³⁴

Na optimistickém alternativním modelu je možné dokázat, že i přes odlišný přístup a rozdílné výchozí texty je možné dojít k podobné definici toho, jak má veřejnoprávní vysílání vypadat. Současný model je tedy i přes různé nedokonalosti možné pokládat za velmi pokročilý a těžce zpochybnitelný.

2.9 Duální vysílání v mezinárodním kontextu

Pokud se v odborné literatuře duální systém známý především z Evropy, s něčím srovnává, pak s americkým mediálním systémem, ve kterém koncept Veřejné vysílací služby (Public Broadcasting Service) a Národního veřejného rádia (National Public Radio) hraje od svého vzniku v 70. letech naprosto marginální roli. Všechny veřejný mediální prostor zabírají obrovské soukromé stanice.

³² Mašek, 2011, s. 14

³³ Markéta Škodová, Jsou média hlídacím psem demokracie? Vztah médií a politiky, dostupné z: <http://www.mediapodlupou.cz/lekce/jsou-media-hlidacim-psem-demokracie-vztah-medii-a-politiky>

³⁴ Mašek, 2011., s. 13

Předmětem zájmu této práce jsou především mediální systémy vybraných zemí střední Evropy, proto je bezpředmětné blíže rozebírat americké mediální realie. Nicméně pro správný kontext a zejména kvůli faktu, že všechny popisované země jsou členy Evropské unie, považuje autor této práce za důležité připomenout realie evropské. Právě ty mají na současnou podobu duálního vysílání zásadní vliv.

„Role médií veřejné služby byla podtržena mezinárodními organizacemi vyrovňavajícími se se svobodou slova, volným přístupem k informacím, multikulturním dialogem, mediální pluralitou a odlišností. Proces evropeizace mediálních politik vyústil ve velmi vysoké číslo politických direktiv, deklarací, rezolucí a zpráv, které obsahují připomínky i požadavky relevantní pro členské země EU a požadující reorganizaci konceptu veřejnoprávního vysílání na národní úrovni.“³⁵ Evropeizací je v předchozí citaci shrnuta činnost celoevropských legislativních a exekutivních orgánů v oblasti mediálního práva, zejména Rady Evropy a Evropského parlamentu.

„In the European Union the respective competencies of the EU and the member states were set out in the Protocol on the System of Public Broadcasting in the Member States where the system of public broadcasting was recalled as directly related to the democratic, social and cultural needs of each society and to the need to preserve media pluralism.“^{36,37}

Už o rok dříve se rezoluce Evropského parlamentu zmiňuje, že veřejnoprávní vysílání je pro stav demokracie a svobody ve společnosti velmi důležité. Některé vybrané body rezoluce přímo hovoří o obecných aspektech veřejnoprávního vysílání: „[...] televize zůstává nejvlivnějším médiem ve společnosti a hlavním nositelem kulturních a demokratických hodnot“, „[...] veřejné vysílání má specifickou roli ve vizuálním vzdělávání a učení se.“, „[...] televizní produkce napříč členskými státy může hrát zásadní roli při vytváření evropské občanské společnosti.“³⁸ Další body rezoluce jsou konkrétnější a naplňují tak pojem evropeizace: „Vyzýváme členské státy k tomu, aby finančně podpořily veřejnoprávní

³⁵ Future or Funeral?: The Dual System at a Crossroads— Defining Legislative Standards for the Survivability of Public Service Media, Varšava, 2010, dostupné z:

https://www.opensocietyfoundations.org/about/programs/independent-journalism?utm_source=www.mediapolicy.org&utm_medium=pr&utm_campaign=domain_redirect

³⁶ Volný překlad: „V Evropské unii jsou příslušné kompetence orgánů EU a členských států vymezeny dokumentem Protocol on the System of Public Broadcasting in the Member States, kde je systém veřejnoprávního vysílání výslovně spojen s demokracií, sociálními a kulturními potřebami každé jednotlivé společnosti a s potřebou zachovat mediální pluralismus.“

³⁷ Future or Funeral?, Varšava, 2010, kap. 3

³⁸ Resolution on the role of public service television in a multi-media society, A4-0243/1996., dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:51996IP0243:EN:HTML>

organizace vysílající v celoevropském kontextu, jako jsou Euronews a Arte, sloužící kolektivním zájmům Evropanů.“, nebo například výzvy k investicím do společných přenosových sítí, zaměstnávání žen nebo garanci dostupnosti služeb napříč společnostmi.³⁹

Jako důležité lze považovat také Sdělení Evropské komise o státní podpoře financování veřejnoprávních vysílacích organizací z roku 2009. „Toto sdělení poskytuje jasný rámec pro rozvoj služeb veřejnoprávního vysílání a posiluje právní jistotu investic veřejných i soukromých médií. Mezi hlavní změny oproti sdělení z roku 2001 patří větší zaměření na odpovědnost a účinnou kontrolu na vnitrostátní úrovni.“⁴⁰ Krom těchto rozdílů vyplývajících z citace, je patrně hlavním bodem Sdělení fakt, že je jasně definovaná funkce veřejnoprávního vysílání v moderní demokratické společnosti – má být důležitou součástí informační vybavenosti společnosti, nástrojem k podpoře občanství a občanské angažovanosti ve veřejné debatě či „integrální součástí společnosti“.

Na příchod komerční televize se Evropa připravila také dalšími dokumenty. Americké produkci se rozhodla čelit od 80. let především tzv. Doporučením PS 1067 z roku 1987, o kulturní dimenzi vysílání v Evropě.⁴¹ O dva roky později byl na evropské úrovni přijat také dokument Evropská konvence o televizi překračující hranice.

Množství dokumentů stojí také za politickými změnami na evropském kontinentu začátkem 90. let. Zejména konference o žurnalistické nezávislosti a budoucnosti veřejnoprávních médií konaná v Praze roku 1994 se jeví jako důležitá, protože byla vyvrcholením snah evropských politiků o legitimizaci veřejnoprávního vysílání v postkomunistické Evropě a silně kapitalistickém Západu. „Ve všech těchto dokumentech je obsažena snaha zachovat evropskou tradici rozhlasového a televizního vysílání, která se neomezuje jen na informaci a zábavu, ale která má také vzdělávací charakter. Zároveň se v nich odráží bezvýhradná podpora na státu nezávislého veřejnoprávního vysílání při zdůrazňování jeho významu pro demokratický politický systém, pro politickou pluralitu a rozvoj místní kultury a sociální soudržnost. Dokumenty Rady Evropy mají však jen doporučující charakter, nejsou bezprostředně závazné, vyjadřují spíše přání, která se ne vždy daří naplňovat. Typické v tomto ohledu je Doporučení PS z roku 2004, které konstatuje, že cíle vytyčené před deseti lety pražskou ministerskou konferencí, usilující o vytvoření a udržení

³⁹ Resolution on the role of public service television in a multi-media society, A4-0243/1996

⁴⁰ Sdělení Komise o použití pravidel státní podpory na veřejnoprávní vysílání (Úřední věstník C 257 ze dne 27.10.2009), dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=URISERV:cc0014>

⁴¹ Doporučení 1067 (1987) říká, že komerční vysílání by nikdy nemělo přerůst v to, aby se z veřejnoprávního vysílání stalo marginálním.

prosperujícího a nezávislého veřejnoprávního vysílání, se zvláště v členských zemích z bývalého Sovětského svazu nedaří naplnit.“⁴²

Zásadní otázkou dneška – a také zřejmě nejzávažnějším problémem veřejnoprávních médií – je jejich financování. To nebylo zpochybňováno řadu let, dokud nebyla soukromými médii nabídnuta alternativa – tak jako dnes. Různé státní dotace, pobídky a finance určené na provoz veřejnoprávních médií mohou být totiž chápány majiteli soukromých stanic jako nedovolená státní podpora, monopolizace či v některých případech kartelizace v situaci, kdy veřejnoprávní rozhlas a televize reálně soutěží o vyšší podíl na celkové poslechovosti a sledovanosti v té které zemi.

Po Sdělení Komise z roku 2009 přesáhl tento boj analogové a digitální vysílání a rozbujel se také na internetu. „Komise se domnívá, že by veřejnoprávní vysílací organizace měly mít možnost využít ve prospěch společnosti příležitostí, které nabízí digitalizace a diverzifikace distribučních platforem na technologicky neutrálním základě.“⁴³ Na základě těchto slov došlo k posvěcení expanze veřejnoprávních médií do sféry nových médií.

Právě stížnosti soukromých provozovatelů vysílání byly jedním z akceleratorů usnesení na následujícím dokumentu.

Sdělení Komise z r. 2009 také významným způsobem vymezuje možnosti financování a státní podpory médií veřejné služby. „Během posledních tří desetiletí prošlo vysílání důležitými změnami. [...] V sedmdesátých letech minulého století však hospodářský a technologický rozvoj umožňoval členským státům rostoucí mírou, aby povolovaly vysílání dalším provozovatelům. Členské státy se proto rozhodly zavést na tomto trhu hospodářskou soutěž. [...] Větší hospodářská soutěž spolu s přítomností státem financovaných provozovatelů vedla také k vzrůstajícím obavám, pokud jde o rovnost podmínek, na něž Komisi upozornili soukromí provozovatelé.“⁴⁴

⁴² Šmíd, 2011, s. 24

⁴³ Sdělení Komise o použití pravidel státní podpory na veřejnoprávní vysílání (Text s významem pro EHP), dostupné z: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:52009XC1027\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:52009XC1027(01))

⁴⁴ Sdělení Komise o použití pravidel státní podpory na veřejnoprávní vysílání (Text s významem pro EHP), dostupné z: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:52009XC1027\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:52009XC1027(01))

2.10 Obecná role národních mediálních politik

Na úvod tohoto bodu je nutné podotknout, že jednotlivé národní mediální politiky je obtížné pochopit bez znalosti struktury společnosti, jejích kulturních, politických a socioekonomických vlastností.

Národní autority jsou zodpovědné za definici významu vlastnictví veřejnoprávních médií a také legislativního prostředí, ve kterém existují. I přes různá normativní sdělení nebo nařízení ze stran Evropského parlamentu nebo Evropské Komise, jsou jednotlivé členské země EU svobodné ve své mediální politice. Bereme-li v potaz obecné principy a hodnoty vyznávané všemi členy EU, pak jsou předem vytyčené intence či mantinely této svobody.⁴⁵

Například v Itálii mají veřejnoprávní média uloženou normou, aby zajistily větší stupeň kvality informací, než média soukromá.⁴⁶ V Irsku mají být veřejnoprávní média zárukou zohlednění a zrovnoprávnění všech zájmů všech skupin obyvatelstva.⁴⁷ Rakouská, Polská a Slovenská média veřejné služby mají brát v potaz svou výraznou kulturní, vzdělávací a zábavní roli tím, že musí nabídnout programy vysoké kvality tak, aby vysokou sledovaností posílily národní identitu a kulturu.⁴⁸

Vedle odlišných normativních předpokladů existence veřejnoprávních médií v kontextu národním, je třeba zohlednit také samotné zákonné nástroje a orgány, které by měly obecné definice konkretizovat a uplatňovat.

Polsko, Česká republika nebo Slovensko například stále rozlišují mezi rozhlasovým a televizním vysíláním a mají v důsledku toho zřízeny dva různé dohlížecí orgány. Do všech jsou však zástupci voleni jinými způsoby. Například v Polsku jsou jmenováni prezidentem a parlamentem aby došlo k vyvážení exekutivní moci ve státě. Podobný model zvolila také Francie, Bulharsko, Rumunsko nebo Ukrajina před rokem.⁴⁹

Francouzský a Britský model je specifický tím, že kombinuje prvky skandinávského systému, který úplně vylučuje z veřejnoprávní televize reklamu se systémem, který získává peníze z komerčních poplatků, licencí a různých forem koncesionářských poplatků. Kroky

⁴⁵ Future or Funeral?, Varšava, 2010, kap.3

⁴⁶ Broadcasting in Italy: An Overview, Eli N. Noam, dostupné z:

http://www.citi.columbia.edu/elinoam/articles/Broadcasting_in_Italy-Overview.pdf

⁴⁷ Siune, K., Hultén, O. (1998). Does Public Broadcasting Have a Future? In: D. McQuail, K. Siune (eds.). Media Policy. Convergence, Concentration & Commerce. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications

⁴⁸ Future or Funeral?, Varšava, 2010, s. 35-37

⁴⁹ Future or Funeral?, Varšava, 2010, s. 37-38

směrem ke zrušení soukromých peněz v médiích veřejné služby udělala také Česká republika, Polsko, Německo, Rakousko nebo Slovensko.⁵⁰

2.11 Typy financování veřejnoprávních médií

Obecně rozlišujeme mezi čtyřmi hlavními způsoby plateb za veřejnoprávní vysílání;

- a) Koncesionářskými poplatky od diváků. Tento model je užívaný například v České republice.
- b) Kombinovaný model, kdy je instituce financována koncesemi, ale také reklamou a příjmy ze sponzoringu a z prodeje vysílacího času. Tento model je známý z Německa.
- c) Státními subvencemi, neboli přímo ze státního rozpočtu nebo formou státních dotací a příjmy z komerční činnosti. Tento model je známý například z Lotyšska.
- d) Příjmy z inzerce a prodeje zpráv. Tento model známe také z České republiky.

V evropské tradici jsou veřejnoprávní koncepty a jejich aplikace výjimkou v kapitalistickém světě. Nejsou povinny vytvářet svým majitelům peněžní zisk, nýbrž vytvářet konkrétní hodnoty. Právě toho má být zárukou koncesionářský poplatek, jenž je zákonem stanovenou částkou, kterou poplatník platí za přijímání veřejnoprávního vysílání.

Zákon 348/2005 Sb. o rozhlasových a televizních poplatcích⁵¹

§ 2 Televizní poplatek se platí ze zařízení technicky způsobilého k individuálně volitelné reprodukci televizního vysílání, je-li šířeno prostřednictvím zemských rádiových vysílacích zařízení využívajících rádiové kmitočty vyhrazené pro šíření a přenos rozhlasového nebo televizního vysílání, družic nebo kabelových systémů (dále jen "televizní přijímač"). Toto zařízení se považuje za televizní přijímač i v případě, že si jej poplatník upraví k jinému účelu.

2.12 Realita veřejnoprávního vysílání ve střední Evropě

K popisu fungování veřejnoprávního vysílání se autor této práce zaměřil na země tzv. „Visegrádské čtyřky“, jelikož je přesvědčen o jejich vzájemné kulturní provázanosti s odkazem na společnou poválečnou minulost a společné dějiny po roce 1989. Zejména v posledních letech se pak ukazuje, jak moc jsou si bývalé komunistické satelity střední Evropy blízké. Jejich

⁵⁰ Future or Funeral?, Varšava, 2010, s. 38-42

⁵¹ Zákon 348/2005 Sb. o rozhlasových a televizních poplatcích, dostupný z: <https://tvp.ceskatelevize.cz/doc/zakon.pdf>

postupné sbližování ještě umocňuje platforma V4 (Visegrádská čtyřka), která je podle některých jen potvrzením kulturní a hodnotové podobnosti maďarské, české, polské a slovenské společnosti. Na setkání zástupců veřejnoprávních vysílatelů ze zemí „Visegrádské čtyřky“ v Brně dne 1. května například zazněla myšlenka zřízení společné zpravodajské stanice, jejíž vysílání by pro srozumitelnost bylo v anglickém jazyce.⁵²

2.11.1 Slovensko

Podobně jako česká veřejnoprávní televize, vznikla ta slovenská až na začátku 90. let zákonem o Slovenské televizi z května 1991. Dnešní veřejnoprávní kanály Jednotka a Dvojka vznikly původně jako STV1 a STV2 o půlnoci 1993. „Veřejnoprávní STV byla hned od svého vzniku předmětem zvýšeného zájmu exekutivy jako nástroj vládní politiky. Až po volbách v roce 1998, kdy se prokázalo, že ani kontrola STV a její bezvýhradné zapojení do předvolební kampaně ve prospěch Mečiarovy HZDS nepřineslo této straně vítězství, zaujaly politické strany k ovládnutí STV zdrženlivější prostor.“⁵³

V roce 1996, dva roky po vstupu první celoplošné komerční stanice TV Nova do vysílacího éteru v České republice, se na Slovensku etablovala Markíza – slovenská celoplošná soukromá televize. Slovenský mediální systém tak můžeme označovat za duální právě od tohoto roku. Poté na trhu našich východních sousedů vstoupily další celoplošné komerční televize v čele s TV JOJ finanční skupiny J&T a zpravodajská TA3⁵⁴.

Až do roku 2000 se Slovenské veřejnoprávní vysílání řídilo starou normou ještě z federálního Československa. Ten se slovenská vláda rozhodla nahradit až po devíti letech Zákonem č. 308/2000.⁵⁵ K novelizaci vládu tlačila evropská legislativa – vznikl tak hlavní regulátor veřejnoprávního vysílání na Slovensku – Rada pre vysielanie a retransmisiiu.

V lednu 2011 došlo k další zásadní změně, vstoupil v platnost Zákon č. 532/2010⁵⁶ který spojil STV (Jednotku + Dvojku) a veřejnoprávní Slovenský rozhlas SR. Zákon rovněž

⁵² Newsroom ČT24 z dne 1. května 2015, dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/11030967025-newsroom-ct24/216411058170017/>

⁵³ Šmíd, 2011, s. 49

⁵⁴ 100 dní televize TA3, Radiotv.cz, dostupné z: http://www.radiotv.cz/p_tv/t_obecne/100-dni-televize-ta3/

⁵⁵ Zákon č. 308/2000 Z.z. o vysílání a retransmisii a o změně zákona č. 195/2000 Z.z. o

Telekomunikáciách, 2000, dostupný z:

http://www.rvr.sk/_cms/data/modules/download/1206913560_Z%C3%A1kon%20%C4%8D.%20308_2000%20o%20vysielan%C3%AD%20a%20retransmisii.pdf

⁵⁶ Zákon č. 532/2010 o Rozhlase a televízii Slovenska a o zmene a doplnení niektorých zákonov, 2010, dostupné z: http://www.rvr.sk/_cms/data/modules/download/1300193875_532-2010-o-RTVS.pdf

zřizuje RTVS, která se stala zastřešující právnickou osobou pro veřejnoprávní vysílání na Slovensku. Nejvyššími orgány RTVS je Rada a generální ředitel.

Zákon š.532/2010 - § 9 Zloženie rady

(1) Rada má deväť členov. Členov rady volí a odvoláva národná rada nadpolovičnou väčšinou prítomných poslancov; členov rady volí z kandidátov na členov rady, ktorých jej navrhuje príslušný výbor národnej rady tak, aby v rade boli zastúpení:

- a) traja odborníci v oblasti rozhlasového vysielania,
- b) traja odborníci v oblasti televízneho vysielania,
- c) dvaja odborníci v oblasti ekonómie a
- d) jeden odborník v oblasti práva.

(3) Návrhy kandidátov na členov rady predkladajú príslušnému výboru národnej rady právnické osoby podľa osobitného predpisu 25) pôsobiace v oblasti audiovizie, médií, kultúry, ekonómie, práva, hospodárstva, vedy, vzdelávania, rozvoja a ochrany duchovných hodnôt, ľudských práv a životného prostredia, ochrany zdravia, reprezentujúce alebo zastupujúce záujmy národnostných menšín alebo etnických skupín, iných menšín alebo registrované cirkvi a náboženské spoločnosti.

Rada je volena Národnou radou na 6 let, pričom se ve třetině období obměňují tři místa v radě. Generální ředitel je rovněž volená funkce vzešlá z hlasování v parlamentu. „Generální ředitel může být odvolán parlamentem opětovným usnesením o neplnění povinností veřejnoprávního vysílatele dle zákona, na upozornění RVR, nebo v případě, že parlament mu třikrát za sebou neschválí rozpočet nebo výroční zprávu, nebo když nedodrží závazné rozpočtové ukazatele v příslušném rozpočtovém roce.“⁵⁷ Parlament má právo na návrh příslušného výboru odvolat členy rady nebo generálního ředitele za několika podmínek⁵⁸. „Zákon o vysílání a retransmisi omezuje vysílání reklamy ve veřejnoprávní televizi na 0,5 procenta denního vysílacího času, včetně teleshoppingu pak na 2,5 procenta. Rozhlasové

⁵⁷ Šmíd, 2014, s. 50

⁵⁸ Podle Zákona č. 532/2004, § 18 bod 4.

vysílání RTVS může vysílat reklamu a teleshopping v rozsahu 3 procent denního vysílacího času.“⁵⁹

Zákonem 68/2008⁶⁰ slovenská vláda stanovila, že všichni vlastníci elektronických zařízení musí platit koncesionářský poplatek. Tím reagovala na čtyři roky starý zákon č. 16/2004⁶¹, ve kterém jsou v článku 21 jasně definovány příjmy veřejnoprávních médií:

Zákon č. 16/2004 - § 21 Financovanie Slovenskej televízie

(1) Príjmy Slovenskej televízie sú najmä

- a) koncesionárske poplatky podľa osobitného predpisu, 33)
- b) transfer zo štátneho rozpočtu podľa zákona o štátnom rozpočte na príslušný rok určený na uskutočnenie niektorých programov vo verejnom záujme,
- c) kapitálový transfer zo štátneho rozpočtu na uskutočnenie účelových investičných projektov,
- d) príjmy z vysielania reklamy a telenákupu,
- e) sponzorské plnenia podľa osobitného predpisu 40) určené na priame alebo nepriame financovanie programov,
- f) príjmy z prenájmu a predaja majetku Slovenskej televízie,
- g) úroky z vkladov v banke alebo pobočke zahraničnej banky 35) a z finančných investícií; úroky z vkladov príjmov podľa písmen b) a c) sú príjmom štátneho rozpočtu,
- h) dary od fyzických osôb a právnických osôb, ktoré nie sú sponzorským plnením podľa písmena e),
- j) granty od fyzických osôb a právnických osôb na plnenie úloh vo verejnom záujme, ktoré nie sú sponzorským plnením podľa písmena e).⁶²

⁵⁹ Šmíd, 2014, s. 52

⁶⁰ Zákon č. 68 o úhrade za služby verejnosti poskytované Slovenskou televíziou a Slovenským rozhlasom a o zmene a doplnení niektorých zákonov, 2008, dostupný z: <http://www.zbierka.sk/sk/predpisy/68-2008-z-z-p-32183.pdf>

⁶¹ Zákon č. 16/2004 Z.z. zo 4. decembra 2003 o Slovenskej televízii, dostupný z: <http://old.culture.gov.sk/ministerstvo/legislatva2/prvne-predpisy-v-oblasti-kultry/zkony/16/2004>

⁶² Zákon č. 532/2010 o Rozhlase a televízii Slovenska a o zmene a doplnení niektorých zákonov, 2010, dostupné z: http://www.rvr.sk//cms/data/modules/download/1300193875_532-2010-o-RTVS.pdf

Výše koncesionářského poplatku je na Slovensku v současnosti 4,64 eur za měsíc za celou domácnost.⁶³ Poplatek musí platit také zaměstnavatel, například pokud má do tří zaměstnanců, výše se neliší. Zaměstnavatel s více než 50 zaměstnanci zaplatí za měsíc 79,66 eur a s více než tisíci zaměstnanci 464,71 eur.⁶⁴

„Výběr rozhlasového a televizního poplatku v minulosti byl na Slovensku problémem již v době federace. Přes různé pokusy se nikdy nepodařilo dosáhnout finanční samostatnosti především STV. Výběr se měl zlepšit po přijetí tzv. zástrčkového zákona, přesněji Zákona o úhradě za služby veřejnosti poskytované Slovenskou televíziou a Slovenským rozhlasom,⁸⁴ který od 1. dubna 2008 přikazoval platit poplatek všem domácnostem odebírajícím elektrický proud.“⁶⁵ Milan Šmíd dále uvádí, že po přijetí tohoto zákona STV a SR založily v březnu 2008 společnost na výběr poplatků RTVS s.r.o., která je dnes organizační složkou RTVS. Rozdělování úhrad probíhalo v poměru 70/30 ve prospěch televize.

Tato praxe ale nevedla k úspěšnému vybírání peněz a proto finanční krize STV vyústila ve vládní rozhodnutí sloučit oba veřejnoprávní vysílatele, tedy televizi i rozhlas. Poplatek měl být od roku 2012 zcela zrušen a nahrazen státními financemi. Po relativně dlouhé debatě se levicový kabinet současného premiéra Roberta Fica rozhodl, že koncesionářské poplatky ponechá ve stávající podobě. „Zachování koncesionářských poplatků ministerstvo kultury odůvodnilo kromě jiného udržením nezávislosti RTVS.“⁶⁶ Debata o podobě veřejnoprávního vysílání na Slovensku ještě není zcela ukončena, RTVS totiž stále není stabilní.⁶⁷⁶⁸

2.11.2 Polsko

V současné době je v mediální sféře ze zemí Visegrádské skupiny (Česko, Polsko, Slovensko, Maďarsko) asi nejskloňovanější právě nejsevernější z těchto států. Možná proto, že hlavně svou velikostí je polský mediální trh srovnatelný s Francií, Španělskem, Německem nebo Itálií. Právě těmito vzory se polský mediální systém inspiroval v raných 90. letech. „Regulátor- devítičlenná Národní rada pro rozhlas a televizi KRRiT (Krajowa Rada Radiofonii

⁶³ Dostupné z: <http://www.uhrady.rtvsk.sk/domacnosti/kto-ma-platit>

⁶⁴ Dostupné z: <http://www.uhrady.rtvsk.sk/zamestnavatelia/sadzby>

⁶⁵ Šmíd, 2011, s. 52

⁶⁶ Koncesionářské poplatky na Slovensku zůstanou, 2012, Marketing a Media, iHned.cz, dostupné z: <http://mam.ihned.cz/c1-58004760-koncesionarske-poplatky-na-slovensku-zustanou>

⁶⁷ RTVS patří mezi nejchudobnější veřejnoprávní média Evropy, 2015, INFO.SK, dostupné z: <http://www.info.sk/sprava/81500/rtvs-patri-medzi-najchudobnejsie-verejnopravne-media-evropy/>

⁶⁸ Do roku 2014 měl RTVS 10 roků trávající pokles platiacich koncesionářů, 2016, SME.sk, dostupné z: <http://ekonomika.sme.sk/c/20098759/na-koncesiach-ziskal-rtvs-vlani-vyse-75-milionov.html>

i Telewizji), byla volena podle francouzského vzoru CSA ze tří zdrojů: 4 členy jmenoval Sejm, 3 Senát a 2 prezident. Vysílání veřejné služby zajišťovaly akciové společnosti v plném vlastnictví státu, reprezentovaném Ministerstvem financí: Telewizja Polska S.A. a Polskie Radio S.A. Každou z těchto institucí řídila Správní rada (Zarząd spółki) a Dozorčí rada (Rada nadzorcza). Správní rada měla od jednoho do pěti členů s funkčním obdobím na čtyři roky. Členy Správní rady včetně jejího předsedy jmenovala dvoutřetinovou většinou KRRiT. Členy Dozorčí rady jmenoval KRRiT většinovým hlasováním s výjimkou jednoho člena, který byl jmenován Ministerstvem financí. Dozorčí rada schvalovala a odvolávala ředitele rozhlasových a televizních institucí⁶⁹

Největší inspirací pro polský mediální systém byl ten francouzský. Zvláště pak v praktikách obsazování řídicích orgánů rozhlasu i televize. „Na rozdíl od Česka, kde parlament svěřil kontrolu nad médii veřejné služby samostatným mediálním radám Radě České televize, Radě Českého rozhlasu a Radě České tiskové kanceláře, a tzv. „velká rada“ (Rada pro rozhlasové a televizní vysílání) jako regulátor vysílání nesmí do řízení médií veřejné služby zasahovat jinak, než dohledem nad dodržováním zákona, v Polsku se inspirovali francouzským modelem a jmenování správních a dozorčích rad svěřili KRRiT.“⁷⁰ Pro pochopení komplexnosti celého polského veřejnoprávního sektoru je potřeba blíže si připomenout jeho komplikovanou historii. První zvrat od 90. let nastal v roce 2005 – tehdy se na absolutní výsluní dostala strana Právo a Spravedlnost bratrů Jaroslawa a Lecha Kaczynských.

Vlivem politického boje po volbách v prosinci 2005, došlo v Polsku k otočení chápání veřejnoprávních médií jako nezávislých na státní moci – „kdo vyhraje volby, bere vše včetně dohledu nad veřejnoprávní televizí.“⁷¹ Tehdy se toto pravidlo stalo železným a po každých parlamentních volbách se od té doby dějí velké změny ve vedení veřejnoprávních médií. Od jednoho z nejlépe zpracovaných mediálních systému ve střední a východní Evropě v roce 1992 se v roce 2005 definitivně tento proces završil. Francouzský model byl plně funkční jediné tehdy, pokud byla respektována politická pluralita a vyváženost. „Poprvé se nad radou KRRiT zabývalo už krátce po jejím ustavení, v roce 1994, když prezident Lech Wałęsa oznámil, že „stáhl svoji podporu“ dvěma členům KRRiT, které jmenoval. Proslýchalo se, že důvodem byla neposlušnost KRRiT, která odmítla vyjít vstříc lucemburským žadatelům CLT/RTL o licence,

⁶⁹ Šmíd, 2014, s. 42-44

⁷⁰ Polská média veřejné služby na cestě k „vládní vlnce“, Mediář.cz, dostupné z: <http://www.mediary.cz/polska-media-verejne-sluzby-na-cestě-k-vladni-vlnce/>

⁷¹ Chorałzki, W. (2007), ‘Sytuacja mediów lokalnych w Polsce w III kwartale 2005 roku’, Polskie media lokalne na przełomie XX i XXI wieku: historia, teoria, zjawiska, Kraków: BiblioTheca, str. 83–98.

jimž Wałęsa přislíbil neformální podporu. Wałęsa svým tlakem sice dosáhl toho, že v KRRiT rezignoval ze své funkce neposlušný předseda, ale celou radu se mu zlikvidovat nepodařilo, protože Sejm a Senát se nepřidali.⁷² Podobný proces je známý z každé rané demokracie – politici vytvoří dozorčí a kontrolní orgán, který je svou nezávislostí obtěžuje a stává se nepohodlným. Poté hledají cestu, jak jej zkrotit. Českou paralelou k následně popisovaným tendencím bratrů Kaczynských může být česká televizní krize na začátku 21. století.

Lech i Jaroslav Kaczynští se rozhodli po sloučení televizního a rádiového regulátora k odvážnému kroku – za tři měsíce vytvořili nového regulátora – UKE (Urząd Komunikacji Elektronicznej), který získal část kompetencí KRRiT. Z toho se stalo pouze pětičlenné uskupení, jehož dva členové byli jmenováni prezidentem, dva dolní komorou parlamentu, a jeden horní komorou parlamentu. Politická dohoda zpsůbila, že Právo a Spravedlnost bratrů Kaczynských přenechala čtyři z pěti míst KRRiT Lize polských rodin (LPR) a populistické Sebeobraně, které doteď platí v Polsku za radikální a ultrakonzervativní. Jeden z nimi dosazených ředitelů měl problémy se svou rasistickou a xenofobní minulostí.⁷³

V roce 2009 proběhl pokus zrušit koncesionářské poplatky v rámci velké novely vysílacího zákona.⁷⁴ Tehdy ještě prezident Lech Kaczynski vetoval návrh a vrátil jej zpět do parlamentu. V nových prezidentských volbách v roce 2011 ale zvítězil Donald Tusk a ten sice veto zrušení poplatků respektoval, nicméně zákon, který korigoval věci jmenování obou Rad z roku 2005, zůstal v platnosti. V následujících deseti letech byly přijaty různé novely mediálních zákonů, žádné z nich ale nebyly diskutovány tak silně jako předchozí. V roce 2015 se relativně uklidněná situace změnila.

Po volbách na podzim 2015 se za pozornosti většiny evropských médií pokusila strana Právo a Spravedlnost znovu ohrozit zbytky nezávislosti polských veřejnoprávních institucí. Dokonce i Evropská Komise se zabývala právním předpisem, podle kterého by jmenovat vedení a členy dozorčích rad veřejnoprávní televize a rozhlasu místo KRRiT měl pravomoc ministr státního pokladu (ekvivalent ministra financí).⁷⁵ Dosud byly obě pozice obsazovány na základě konkursů. „Polská novela vysílacího zákona je krokem, který z nezávislých médií

⁷²Milan Šmíd. Polská média veřejné služby na cestě k „vládní vlnce“, Mediář.cz, dostupné z:

<http://www.mediar.cz/polska-media-verejne-sluzby-na-cestě-k-vladni-vlnce/>

⁷³ Farfał jak faszysta. Zdjęcia szefa TVP w hitlerowskim geście. Fakta24.pl, dostupné z: <http://www.fakt.pl/Farfal-jak-faszysta-Zdjęcia-szefa-TVP-w-hitlerowskim-geście,artykuly,48344,1.html>

⁷⁴ Milan Šmíd. Když prezident rozhoduje o tom, co je a co není nesmysl, Blog.Aktuálně.cz, dostupné z: <http://blog.aktualne.cz/blogy/milan-smid.php?itemid=24863>

⁷⁵ Is Poland a failing democracy? POLITICO.EU, dostupné z: <http://www.politico.eu/article/poland-democracy-failing-pis-law-and-justice-media-rule-of-law/>

veřejné služby chce učinit média státní, bezvýhradně hájící politiku vlády, která je u moci.“⁷⁶ Novela také počítala s tím, že v den její platnosti skončí všichni členové dozorčích rad – otvírala se zde šance dosadit provládní lidi.

Současný prezident Polska Andrej Duda podepsal kritizovanou novelu 7. ledna 2016. Podle kritiků tím přiblížil, možná rovnou transformoval média veřejné služby do médií státních.⁷⁷

„Orgánem veřejné kontroly práce médií veřejné služby jsou Programové rady (Rady programowe publicznej radiofonii i telewizji) působící u jednotlivých organizací. Mají patnáct členů jmenovaných Národní radou KRRiT na období čtyř let, z nichž deset členů reprezentuje parlamentní uskupení, a zbylých pět členů je jmenováno z osobností, které se mohou prokázat úspěchy a zkušenostmi z oblasti kultury a médií. Programová rada přijímá usnesení obsahující posouzení úrovně a kvality vysílaných programu programů. Jestliže usnesení bylo přijato nadpoloviční většinou hlasů, stane se předmětem jednání Dozorčí rady. Členům Programové rady vyplácí příslušná vysílací organizace odměnu (diety, náhrada výdajů), jejíž výši určuje KRRiT.“⁷⁸

Vzhledem k tomu, že veřejnoprávní média jsou v Polsku akciovými společnostmi stoprocentně vlastněnými státem, existuje v nich valná hromada. Ta je reprezentována ministrem financí. O nezávislost vysílání na valné hromadě se stará paragraf 29, který výslovně říká, že příkazy či zákazy valné hromady nemusí být ve vysílání zohledňovány. Jedinou pravomocí valné hromady je tak podání návrhu na odvolání člena správní rady. Návrh musí schválit KRRiT.

V současné době musí veřejnoprávní televize v Polsku spolu s rozhlasem veřejné služby čelit útoku politických a ekonomických sil koncentrovaných kolem TV Trwam, strany Právo a Spravedlnost nebo katolického rádia Maryja. V neprospěch TVP i PR hovoří, že sledovanost i poslechovost v posledních letech prudce klesá.⁷⁹

Programová skladba a jednotlivé výstupy jsou ovlivňovány také skutečností, že TVP si vybíráním koncesionářského poplatku kompenzuje pouze 20 procent svých nákladů, zbytek

⁷⁶ Milan Šmíd, *Polská média veřejné služby na cestě k „vládní vlnce“*, Mediář.cz

⁷⁷ Polish media laws: Government takes control of state media. BBC News, dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-europe-35257105>

⁷⁸ Šmíd, 2014, str. 40.

⁷⁹ Katarzyna B. Masłowska, *Legality of State Aid for TVP S.A. Questioned*, European Audiovisual Observatory, dostupné z: <http://merlin.obs.coe.int/iris/2008/6/article22.en.html>

peněz má z prodeje vysílacího času zadavatelům reklamy. Tu může vysílat ve stejném objemu jako komerční televize. Tento způsob financování se ukazuje jako nedostatečný, proto dostává PR a TVp na svůj provoz dotaze z veřejného rozpočtu. Před osmi lety si na dotace stěžoval soukromý vysílatel TVN, ale u Evropské komise svou argumentací neuspěl.⁸⁰

Pokud je kde hledat definici veřejnoprávního vysílání v Polsku, pak je vymezení obsahu této služby přímo odvislé od interpretace ze strany regulátora KRRiT.

2.11.3 Česká republika

Nejstarší veřejnoprávní institucí v Československu byla Československá tisková kancelář založená v den vzniku republiky 28. října 1918. Tato instituce je předchůdcem České tiskové kanceláře (ČTK), která v současné době nabízí slovní zpravodajství v českém, anglickém a slovenském jazyce. Jako jediná veřejnoprávní instituce není financována koncesionářskými poplatky, nýbrž si na svůj provoz vydělává prodejem zpráv. Těch za den redaktoři ČTK vytvoří stovky jak z České republiky, tak ze zahraničí. Dozorem nad ČTK je pověřena Rada ČTK, jejíž členové jsou voleni Poslaneckou sněmovnou ČR.⁸¹

Veřejnoprávní vysílání na území současné České republiky má své počátky už v roce 1923. Z vojenského stanu v Praze-Kbelích začíná 18. května vysílat na většině Československého území. Tehdejší ČSR je teprve druhou zemí v Evropě, kde začalo pravidelné vysílání. Firma Radiojournal československé zpravodajství radiotelefonické, spol. s r. o., která vysílání zprostředkovávala, se zpočátku nemohla z koncesionářských poplatků uživit, proto po prvních dvou letech vstoupil do společnosti majetkově stát a koupil majoritní podíl.⁸²

V roce 1926 bylo zavedeno několik novinek. Začal se vysílat časový signál, objevily se pravidelné zprávy, které pro společnost Radiojournal vyráběla Československá tisková kancelář. Koncem 20. let zahájily provoz další dvě stanice - Ostrava a Košice. „Program obohatily prakticky všechny žánry, od naučných pořadů a sportovních reportáží přes vážnou hudbu po kabaret. V programové nabídce byly i krátké pořady v esperantu, angličtině a němčině, určené posluchačům v zahraničí. K rozvoji vysílání přispívaly různé technické novinky. Např. v polovině 30. let byl zaveden blatnerfon, předchůdce dnešního magnetofonu,

⁸⁰ Šmíd, 2014, s.62

⁸¹ O ČTK, dostupný z: http://www.ctk.cz/o_ctk/

⁸² Příběh Rozhlasu, Dostupné z: http://www.pribehrozhlasu.cz/tenkrat-v-rozhlase/1923/1923_1

který zaznamenával zvuk na ocelový pásek. Koncem roku 1933 se rozhlas přestěhoval do budovy na Fochově třídě (dnes Vinohradská), v níž sídlí dosud.“⁸³

Třicátá léta byla pro Československý rozhlas zlatý věk, v roce 1937 byl zaregistrován miliontý majitel rozhlasového přijímače. Nutno podotknout, že tehdy byl Čs. Rozhlas jedinou stanicí, která na území Čs. Státu vysílala. Zlom nastal o dva roky později při zabrání Sudet a okupaci Československa. Vytvoření Protektorátu Čechy a Morava v roce 1939 znamenalo odchod židovských pracovníků a vysílání v němčině.

Doba, kdy rozhlas sehrál klíčovou roli v národních dějinách, byl rok 1945, kdy 5. května rozhlasová výzva zahájila Pražské povstání. Boje v okolí budovy rozhlasu měly za následek řadu obětí na životech. Po válce prošel rozhlas proměnou – pro veřejnoprávní funkci je nejdůležitější ta, že si začal vytvářet vlastní zpravodajství. Díky tomu má nynější Český rozhlas vlastní demokratickou tradici.

Československá televize, později Česká televize žádnou takovou tradici neměla. Své vysílání začala v roce 1953 už v komunistickém Československu. Zpočátku televize vysílala pouze tři dny v týdnu (v létě jen 2 dny), v listopadu 1953 se počet vysílacích dnů rozšířil na čtyři, v roce 1955 na šest dní v týdnu a od 29. prosince 1958 televize své pořady vysílala po celý týden.⁸⁴

Další zlomové okamžiky už Československý rozhlas prožíval spolu s Českou televizí. Okupace z roku 1968 a normalizace 70. let se na podobě tehdejšího vysílání podepsala shodně. Nepohodlní pracovníci museli odejít a vysílání se zaměřilo především na zábavné programy a seriály. Všechny aspekty veřejnoprávního vysílání, tak jak jsou definovány na začátku této kapitoly, neexistovaly. Obě instituce musely sloužit „zájmům komunistické strany“. Do současné podoby se Česká televize (ČT) i Český rozhlas (ČRo) transformovali v roce 1993.

ČRo dnes funguje na základě zákona č. 484/1991 o Českém rozhlase, je financován z koncesionářských poplatků.⁸⁵ Kontrolním orgánem je podle zákona Rada Českého rozhlasu, která má devět členů, jež jsou voleni Poslaneckou sněmovnou ČR. Rada má dále vlastní pětičlenný dozorčí orgán známý jako dozorčí komise, do které si jednotlivé členy sama volí.

⁸³ Milan Krupička, Historie Českého rozhlasu, ČRo, dostupné z: <http://www.radio.cz/cz/static/historie-radio-praha/historie-cro>

⁸⁴ Česká televize, 2016, dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/historie/ceskoslovenska-televize/prehistorie/>

⁸⁵ Stejně jako ČT na základě Zákona č. 348/2005 Sb. ze dne 5. srpna 2005 o televizních a rozhlasových poplatcích.

V souvislosti s největší a nejvýznamnější českou veřejnoprávní institucí – Českou televizí, je vhodné už na úvod zmínit rok 2001, který je v televizní historii známý díky krizi ČT. Pro její hlubší pochopení je potřeba popsat fungování a regulaci České televize.

Veřejnoprávní vysílání v Česku je vymezeno zákonem č. 231/2001 Sb. O rozhlasovém a televizním vysílání, ve zn. pozd. předpisů, které veřejnoprávní vysílatele označuje jako provozovatele vysílání ze zákona (vedle provozovatelů vysílání s licenci a provozovatelů převzatého vysílání). Podle zákona č. 483/1991 Sb. o České televizi, ve zn. pozd. předpisů, poskytuje ČT veřejnou službu v oblasti televizního vysílání tvorbou a šířením televizních programů, popř. dalšího multimediálního obsahu a doplňkových služeb na celém území České republiky.

ZÁKON č.483 České národní rady ze dne 7. listopadu 1991 o České televizi
(2) Hlavními úkoly veřejné služby v oblasti televizního vysílání jsou zejména

- a) poskytování objektivních, ověřených, ve svém celku vyvážených a všestranných informací pro svobodné vytváření názorů,
- b) přispívání k právnímu vědomí obyvatel České republiky,
- c) vytváření a šíření programů a poskytování vyvážené nabídky pořadů pro všechny skupiny obyvatel se zřetelem na svobodu jejich náboženské víry a přesvědčení, kulturu, etnický nebo o národnostní původ, národní totožnost, sociální původ, věk nebo pohlaví tak, aby tyto programy a pořady odrážely rozmanitost názorů a politických, náboženských, filozofických a uměleckých směrů, a to s cílem posílit vzájemné porozumění a toleranci a podporovat soudržnost pluralitní společnosti,
- d) rozvíjení kulturní identity obyvatel České republiky včetně příslušníků národnostních nebo etnických menšin,
- e) výroba a vysílání zejména zpravodajských, publicistických, dokumentárních, uměleckých, dramatických, sportovních, zábavných a vzdělávacích pořadů a pořadů pro děti a mládež.

„Česká televize a Český rozhlas jsou provozovateli vysílání ze zákona se specifickými úkoly veřejné služby. Oba provozovatelé jsou nezávislí na státu, nedostávají žádné státní subvence a jejich činnost je financována příjmy z rozhlasových a televizních poplatků a příjmy

z vlastní podnikatelské činnosti (zejména se jedná o prodej reklamního času, ale i výnosy z autorských práv, pronájmu techniky atd.).⁸⁶

Orgánem, jímž se uplatňuje právo veřejnosti na kontrolu činnosti České televize je Rada České televize, u Českého rozhlasu Rada Českého rozhlasu. Do působnosti Rady mj. náleží jmenování a odvolávání generálního ředitele České televize, schvalování rozpočtu a závěrečného účtu, nebo rozhodování o stížnostech týkajících se generálního ředitele.

Generální ředitel řídí činnost ČT popřípadě ČRo a ve spolupráci s malými radami jmenuje a odvolává řídící pracovníky obou veřejnoprávních médií. Rovněž se souhlasem rad nakládá s majetkem, pronájmy a smlouvami. Generální ředitel předkládá radám ke schválení řadu důležitých dokumentů, například Kodex, rozpočet, účetní uzávěrku nebo přehledy dluhů a pohledávek.

Nad oběma „malými radami“ stojí Rada pro rozhlasové a televizní vysílání (RRTV), tedy „ústřední orgán státní správy, který vykonává státní správu v oblasti rozhlasového a televizního vysílání (dále jen: "vysílání") a převzatého vysílání a v oblasti audiovizuálních mediálních služeb na vyžádání poskytovaných podle zákona č. 132/2010 Sb.“⁸⁷

Velká rada má několik úkolů vyplývajících z platné legislativy, mezi ty nejdůležitější patří, že.⁸⁸

- a) dohlíží na zachovávání a rozvoj plurality programové nabídky a informací v oblasti vysílání a převzatého vysílání
- b) dbá na obsahovou nezávislost vysílání a převzatého vysílání (vše: § 4 odst. 2 zákona č. 231/2001 Sb.; kde nadále není zákon blíže určen, jde vždy o tento zákon)
- c) dohlíží na dodržování právních předpisů ve vysílání a podmínek stanovených v rozhodnutí o udělení licence či v rozhodnutí o registraci (§5 písm. a)
- d) uděluje, mění a odnímá licence k provozování vysílání (§ 5 písm. b)

⁸⁶ Ministerstvo kultury České republiky, Rozhlasové a televizní vysílání v ČR, dostupné z: <http://www.mkr.cz/scripts/detail.php?id=357>

⁸⁷ Rada pro rozhlasové a televizní vysílání, Poslání Rady, dostupné z: <http://www.rrtv.cz/cz/static/o-rade/poslani-rady/index.htm>

⁸⁸ Zákon o provozování rozhlasového a televizního vysílání a o změně dalších zákonů 231/2001 Sb., dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=2001&cz=231>

- e) vydává, mění a zrušuje rozhodnutí o registraci k provozování převzatého vysílání (§ 5 písm. c)
- f) vede evidenci provozovatelů a provozovatelů převzatého vysílání (§5 písm. d)
- g) pravidelně uveřejňuje způsobem umožňujícím dálkový přístup přehled žádostí o licenci a registraci a přehled udělených licencí a jejich změn, registrací a jejich změn (§ 5 písm e)
- h) ukládá sankce (§ 5 písm. f) zákona č. 231/2001 Sb.; část sedmá tohoto zákona; § 7 odst. 1 písm. a) zákona č. 40/1995 Sb.)
- i) monitoruje obsah rozhlasového a televizního vysílání (§ 5 písm. g)
- j) upozorňuje provozovatele vysílání a provozovatele převzatého vysílání na porušení povinností stanovených zákonem č. 231/2001 Sb. nebo podmínek udělené licence a stanoví mu lhůtu k nápravě (§ 59 odst. 1)
- k) uděluje souhlas Českému telekomunikačnímu úřadu k vydávání individuálního oprávnění k využívání radiových kmitočtů pro jiné radiokomunikační služby v části rádiového spektra vyhrazené výhradně pro rozhlasové a televizní vysílání (§ 5 písm. h)

„Velká rada“ úzce spolupracuje s dalšími orgány státní správy, zejména s Českým telekomunikačním úřadem (ČTÚ) a s oběma „malými radami“. Rada dále zastupuje Českou republiku ve Stálém výboru zřízeném podle čl. 20 Evropské úmluvy o přeshraniční televizi, spolupracuje s orgány Evropských společenství a s regulačními orgány členských států Evropských společenství s obdobnou věcnou působností a plní další úkoly, které pro oblasti regulace televizního vysílání a audiovizuálních mediálních služeb na vyžádání vyplývají z členství České republiky v Evropské unii.

ČTÚ je zřízen zákonem č. 127/2005 Sb. o elektronických komunikacích, který kromě regulace poštovních služeb a regulace trhu elektronických médií dává úřadu povinnost kontrolovat regulaci komunikační činnosti. Provoz úřadu je financován ze státního rozpočtu. Veřejnosti asi nejznámějším úkolem ČTÚ je rozhodování o využívání kmitočtů, ve kterém úzce spolupracuje s RRTV a některými nadnárodními úřady.

V historii vztahu RRTV a ČTÚ existuje spor z roku 2004. Tehdy se oba dva regulační orgány v oblasti elektronického vysílání nemohly domluvit, kdo bude po technické stránce

kontrolovat digitální vysílání. „Když ČTÚ v červenci udělil licence třem provozovatelům digitálních multiplexů, Rada pro rozhlasové a televizní vysílání reagovala na svém nejbližším zasedání velmi ostrým odmítavým prohlášením.“⁸⁹ Spory mezi oběma regulátory mohly vyústit až ke zmražení procesu digitalizace. Nakonec se vše vyřešilo právní úpravou příslušných norem.

Zmíněná televizní krize z přelomu tisíciletí byla rovněž sporem, který mohl přinést fatální důsledky – zejména mohl způsobit nedůvěru občanů k veřejnoprávnímu vysílání ČT. Za její počátek bývá označováno odvolání Dušana Chmelíčka Radou ČT v prosinci 2000, ale její počátky lze vypočítávat už v roce 1998. Tehdy v čele České televize stanul na pozici generální ředitele Jakub Puchalský. Po roce působení však na nátlak některých zaměstnanců (300 jich podepsalo petici za jeho odvolání) odstoupil a jeho místo zůstalo volné.

Pro připomenutí celého tehdejšího společensko-politického kontextu: Vládu ČR tehdy tvořila Česká strana sociálně demokratická v čele s Milošem Zemanem, která sestavila menšinový kabinet i díky tzv. „Smlouvě o vytvoření stabilního politického prostředí v České republice uzavřené mezi Českou stranou sociálně demokratickou a Občanskou demokratickou stranou“ známé v českých politických dějinách jen jako „opoziční smlouva“.

Generálního ředitele jmenuje Rada ČT, která byla v té době vedena Janem Jirákem. Na uvolněné místo rada jmenovala zmíněného Dušana Chmelíčka a odolala tak údajnému tlaku ze strany ČSSD a ODS, které se prý dohodly na tom, že „protlačí“ jiné jméno.⁹⁰

„Tímto nezávislým rozhodnutím si však podepsala Rada ČT rozsudek smrti, který Sněmovna vykonala 10. března, když hlavními popravčími se stali poslanci ODS Ivan Langer, Kateřina Dostálová a Petr Bendl. Zatímco odvolání Rady ČT Sněmovnou proběhlo snadno a rychle s podporou opozičně smluvní většiny, volba nové Rady už tak rychlá a jednoduchá nebyla. Trvalo měsíc, než Sněmovna zvolila v dubnu prvních sedm členů Rady ČT, o zbývajících dvou se přetahovala až do května (Jiří Kratochvíl, ČSSD) a července (Marboe-Hrabincová).“⁹¹

Důležitým momentem „televizní krize“ bylo rozhodnutí nově jmenovaného Dušana Chmelíčka obsadit Jiřího Hodače jako ředitele zpravodajství. Po dvou měsících vyměnil Hodač

⁸⁹ RRTV kontra ČTÚ: na čí straně stojí zákon?, 2004, dostupné z: http://www.radiotv.cz/p_tv/t_technika/rrtv-kontra-ctu-na-ci-strane-stoji-zakon/

⁹⁰ (Prvních) 10 let České televize. 2002. Česká televize, edice PR a Promotion. ISBN 80-85005-37-9

⁹¹ O předešlé televizní krize, od které nás dělí deset let, Milan Šmíd, 2010, Mediář.cz, dostupné z: <http://www.mediar.cz/o-predehře-televizni-krize-od-ktere-nas-deli-deset-let/>

moderátora pořadu V pravé poledne na základě stížnosti dvou signatářů opoziční smlouvy – Václava Klause a Miloše Zemana. Soukromá tištěná média ihned začala spekulovat o politických tlacích na výměnu moderátora. Hodač chtěl na spekulace zareagovat a nařídil šéfredaktorovi zpravodajství Zdeňku Šámalovi, ať publikuje materiál, ve kterém spekulace tisku odmítne. Šámal ale raději resignoval. Hodačova resignace přišla o několik týdnů později. V samotné České televizi tedy zjevně nepanovaly přívětivé podmínky. Obdobné turbulence se děly i na půdě Rady ČT.

Rada ČT odvolala Chmelíčka jen po pár měsících ve funkci, na jeho místo měl po postupu ve výběrovém řízení nastoupit Hodač. Tyto a mnohé další události nakonec přispěly ke stávce redaktorů – vznikl krizový výbor zaměstnanců zpravodajství a publicistiky ČT, který vyzval Hodače, aby nepřijímal funkci. Jiří Hodač výzvu odmítl a stal se ředitelem. Například Václav Klaus tehdy na základě nátlaku zaměstnanců vyzval k privatizaci ČT.⁹² Následně resignoval také další ředitel zpravodajství Jiří Vondráček, na jehož místo Hodač jmenoval bývalou redaktorku ČT a bývalou poradkyni předsedy ODS Václava Klause Janu Bobošíkovou. I díky ní se vysílání rozdvojilo – protestující redaktoři zabrali vysílací prostory, vyzvali Radu ČT a Hodače k resignaci a dále tvořili vlastní zpravodajství, které vysílali kabelovým vysíláním zhruba do 20 procent českých domácností.⁹³ Paralelní zprávy vysílané lidmi kolem Bobošíkové se dostaly do zbylých asi 80 procent domácností.

Jedním z požadavků protestujících redaktorů bylo také, „Aby parlament urychleně schválil již připravený zákon o ČT, který by lépe zaručil nezávislost ČT a přesněji určil podmínky jmenování, funkce a odvolávání ředitelů televize.“⁹⁴ V lednu roku 2001 se nakonec vzbouřeným zaměstnancům podařilo, i díky podpoře veřejnosti, prezidenta Václava Havla a části politických stran, dosáhnout resignace Jiřího Hodače. Poslanecká sněmovna poté odvolala kompletní Radu ČT a schválila připravený zákon č. 231/2001Sb. o provozování a rozhlasového a televizního vysílání. Z dříve devítičlenné Rady ČT se stal patnáctičlenný orgán⁹⁵, navíc vznikla pětičlenná dozorčí komise.

Rada ČT tak má v současnosti 15 členů volených Poslaneckou sněmovnou ČR tak, „aby v ní byly zastoupeny významné regionální, politické, sociální a kulturní názorové proudy.

⁹² Krize v České televizi: Chronologie událostí, BBC, dostupné z:

http://www.bbc.co.uk/czech/lupa/ct_chrono.shtml

⁹³ Česká televize – věc veřejná, Prohlášení 2000 slov v roce 2000, dostupné z:

<http://www.ceskapolitika.cz/Provolani/ct.htm>

⁹⁴ Česká televize – věc veřejná, Prohlášení 2000 slov v roce 2000

⁹⁵ Zákon č. 231/2001Sb. o provozování a rozhlasového a televizního vysílání

Členové Rady jsou voleni na funkční období 6 let, přičemž každé 2 roky je volena jedna třetina členů⁹⁶ Členství v Radě ČT je, stejně jako členství v ostatních „malých radách“, neslučitelné s výkonem jakékoli funkce ve veřejné správě a je podmíněné stranickou a novinářskou neutralitou (on ani osoba jemu blízká nesmí mít prospěch z televizního vysílání).

Protože je Česká televize hlavním motivem psaní této práce, je důležité zmínit také prvky autoregulace, které ČT vyžaduje v interních předpisech a kterými se snaží vymáhat dodržování konceptu veřejnoprávnosti. Jde zejména o Kodex ČT. Podobné dokumenty mají také ČRo a ČTK.

V Kodexu ČT jsou upraveny vztahy mezi generálním ředitelem a Radou ČT a dalšími vedoucími pracovníky České televize. Kodex také opravňuje generálního ředitele vydat organizační řád, který upravuje základní organizaci práce v ČT. Kodex ČT rovněž slouží jako návod k dodržování konceptu veřejnoprávnosti – říká totiž, že jeho porušení je porušením veřejné služby a také pracovněprávním kázeňským proviněním. „Kodex má sloužit nejenom jako vodítko pro správné rozhodování při řešení konkrétních otázek a problémů televizního vysílání, ale současně představuje závazek kvality daný divákům a veřejnosti.“⁹⁷

„Kodex vychází z pojetí veřejné služby zajišťující přístup k informacím, kultuře, vzdělání a zábavě pro všechny občany. Česká televize v tomto smyslu představuje otevřený veřejný prostor pro setkávání zkušeností, postojů a prožitků vlastních různým lidem a skupinám žijícím na území České republiky. Tím mimo jiné napomáhá informační a kulturní seberealizaci rozmanitých menšin, jež se ocitají mimo hlavní proud názorů, kultury a zábavy, při současném poznání těchto menšin většinou.“⁹⁸

2.11.4 Maďarsko

I když nebyla maďarská realita tolik srovnávána s českým příkladem, prošla tamní mediální scéna podobným procesem. „Německá ProSiebenSat1 prodala v rámci svého ústupu ze zemí střední a východní Evropy společnost MTM-SBS, která v Maďarsku mj. provozuje druhou největší televizní stanici – komerční TV2. Jejími novými majiteli se oficiálně stali manažeři stanice – generální ředitel Zsolt Simon a finanční ředitelka Yvonne Dedericková. Za transakcí ve výši 20 mld. forintů (cca 1,8 mld. Kč) ale ve skutečnosti stojí skupina investorů,

⁹⁶ Co je Rada ČT?, Česká televize, dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/rada-ct/co-je-rada-ct/>

⁹⁷ Kodex ČT, 2003

⁹⁸ Úryvek z preambule Kodexu ČT

kteřá je podle informací maďarské opozice napojena na vládní stranu Fidesz premiéra Viktora Orbána.⁹⁹

Organizace MediaObservatory už dlouhou dobu upozorňovala na to, že největší maďarská strana má vliv na druhou největší televizi v Maďarsku.¹⁰⁰

S nástupem pravicové vlády strany Fidesz Viktora Orbána, která získala ve volbách do poslanecké sněmovny v roce 2010 dvou třetinovou většinu, se fungování médií veřejné služby v Maďarsku ještě více změnilo. Po volbách odešlo z veřejnoprávní maďarské televize MTV přes 550 zaměstnanců z celkových 3200, což některé publicistické servery označovaly jako politickou čistku. Jedním z důsledků byl i rapidní pokles sledovanosti. „Sledovanost večerních zpráv na stanici M1 klesla na historické minimum, dívá s na ně už jen 300 tisíc diváků.“¹⁰¹

Příčinu celé situace můžeme hledat už v procesu tvorby nového mediálního zákona v letech 2009 a 2010. Začal platit dva měsíce po sněmovních volbách a zavedl 40ti procentní daň pro všechny mediální firmy. Pravicové strany Fidesz a radikálnější Jobbik protlačily parlamentem zákon jako analogii sektorovým daním známých například z bankovníctví nebo telekomunikací.

Další právní úpravou fungování veřejnoprávních médií v Maďarsku bylo schválení dodatku k mediálnímu zákonu, který měl sloučit všechna média veřejné služby do jedné společnosti. Tak vznikla Duna Media, která od 1. července 2015 zastřešuje MTV, MTI, Magyar Radio a Duna TV vysílající pro maďarskou diasporu.

Oba dva momenty – jak schválení mediálního zákona, tak přeskupení veřejnoprávních médií do jedné společnosti, mají logiku v širším pohledu na situaci. Schválení legislativních úprav přišlo v momentě, kdy se veřejnoprávní média dostala do rukou vládního Fideszu: „Byl zřízen zákonem fond MTVA (Médiaszolgálatás-támogató és Vagyonkezelő Alap), který sdružil všechny novináře ve veřejnoprávních médiích a je výlučným výrobcem všech programů. V jeho čele stojí lidé z Fideszu a ti obsadili i veškerá místa editorů. Fond sice

⁹⁹ Martina Vojtěchovská, Politizace maďarských médií je varováním i pro Česko, MediaGuru.cz, dostupné z: <http://www.mediaguru.cz/2014/06/politizace-madarskych-medii-je-varovanim-i-pro-cesko/>

¹⁰⁰ Borbala Toth, *Flash Report: Hungary*, dostupné z: <http://mediaobservatory.net/radar/flash-report-hungary>

¹⁰¹ Maďarsko: Konec veřejnoprávních médií, Karel Hvižďala, 2011 dostupné z: http://neviditelnypes.lidovky.cz/madarsko-konec-verejnopravnich-medii-dwb-/p_zahranici.aspx?c=A110831_105129_p_zahranici_wag

podléhá tzv. mediální radě, ale i ta je jmenovaná Fideszem. Za zmínku stojí, že šéfredaktorem zpravodajství MTVA je dvaatřicetiletý Dániel Papp z extrémistické strany Jobbik¹⁰²

Současně byl v parlamentu podán návrh na to, aby poskytovatelé digitálního vysílání měli povinnost přednostně obsazovat své bezplatné balíčky šesti stanicemi veřejnoprávních médií v HD kvalitě (stanice M1, M2, M3, Duna a dva nové plánované kanály Duna Media). „Taková regulace byla el mohla podle některých kritiků značně ztížit přístup k nezávislým komerčním televizím. Právě na největší z nich, stanici RTL, je vyvíjen tlak v podobě nadměrně vysokých daňových odvodů jako náhražky sektorové daně.“¹⁰³ RTL Klub je hlavním konkurentem médií v mocenské sféře vládního Fideszu. Například šéf RTL pro střední a východní Evropu a Asii Andreas Rudas se velmi ostře ohradil proti vládním legislativním změnám a označil je za „přímý útok na všechna svobodná a nezávislá maďarská média a obzvláště pak na stanici RTL Klub, která je největší nezávislou mediální společností v Maďarsku.“¹⁰⁴ RTL Klub tak může v blízké budoucnosti zvažovat odchod z maďarského trhu.¹⁰⁵ Ostatně takový osud už potkal finskou mediální společnost Sanoma, která byla po skupině RTL druhou největší mediální skupinou v Maďarsku a největším vydavatelem magazínů na trhu. Poté, co se Sanoma dozvěděla o možnosti zavedení „sektorové daně“ ve výši až 40 procent, rozhodla se Maďarský trh opustit.¹⁰⁶ Všechna aktiva prodala lokálnímu zájemci, společnosti Centrál. „Objevují se ale spekulace, že společnost Centrál celé mediální portfolio Sanomy koupila jen proto, aby jeho části dále přeprodala. Jako o jednom z možných zájemců se přitom mluví o kupujícím napojeným na vládní stranu Fidesz.“

Správa a kontrola médií v Maďarsku tedy prošla v posledních letech proměnou. Vláda například změnila rámec regulace veřejnoprávních médií tím, že sloučila vysílacího a telekomunikačního regulátora (období české RRTV a ČTÚ) do jedné společnosti – Národní mediální a komunikační autority (NMHH). Samo o sobě jde o krok podobný, jaký učinili například v Británii nebo Rakousku. „Nicméně pod tohoto vrcholového regulátora byla soustředěna kontrola všech médií, včetně médií veřejné služby, jejichž organizace se zcela změnila. A to následným Zákonem o masmédiích a mediálních službách. Někdejšího

¹⁰² Maďarsko: Konec veřejnoprávních médií, Karel Hvizďala, 2011

¹⁰³ The Beijing Model, DIE ZEIT, dostupné z: <http://www.voxeurop.eu/en/content/article/834851-beijing-model>

¹⁰⁴ Politizace maďarských médií je varováním i pro Česko, Martina Vojtěchovská, 2014, dostupné z: <http://www.mediaguru.cz/2014/06/politizace-madarskych-medii-je-varovanim-i-pro-cesko/>

¹⁰⁵ RTL hurt by Hungary's advertising tax, Financial Times, Jeevan Vasagar, Andrew Byrne, dostupné z: <http://www.ft.com/cms/s/0/cd03780a-6b42-11e4-be68-00144feabdc0.html#axzz46daYZFi5>

¹⁰⁶ Sanoma is selling its Hungarian media operations, Sanoma.com, dostupné z: <https://www.sanoma.com/en/news/sanoma-selling-its-hungarian-media-operations>

vysílacího regulátora ORTT nahradila pětičlenná Mediální rada (Médiatanács MT), která dalšími zákony získala kompetence nad všemi informačními médii. Někdejšího telekomunikačního regulátora nahradila Národní telekomunikační a informační rada (Nemzeti Hírközlési és Informatika Tanács NHIT) jako víceméně odborný orgán s doporučující pravomocí.¹⁰⁷ Důležitým mediálním zákonem, který v české realitě zřejmě odpovídá zákonu o rozhlasovém a televizním vysílání a zákonům o České televizi, Českém rozhlasu a České tiskové kanceláři, je Zákon o masmédiích a mediálních službách. Ten striktně vymezuje právní uspořádání médií veřejné služby v Maďarsku a jasně říká, že všechna mají sloužit především k „posilování národní identity.“¹⁰⁸

¹⁰⁷ Milan Šmíd, 2014, s. 30-32

¹⁰⁸ 2010. évi CLXXXV. Törvény a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról, v anglickém předkladu dostupné z: http://english.nmhh.hu/dokumentum/164596/media_act_final_updated_140930.pdf

3. Ekonomický pohled na média veřejné služby

Jak také vyplývá z předchozí kapitoly, současné ekonomické, sociální a kulturní charakteristiky našich společností nejsou stejné jako v době vytváření médií veřejné služby. Okamžitě po roce 1945, kdy z mnoha důvodů dosáhly sociálně demokratické myšlenky svého vrcholu takřka v celé Evropě, bylo hromadným společenským konsenzem po celém kontinentu zaváděno veřejnoprávní vysílání jako významný příspěvek ke zkvalitnění politických a sociálních aspektů veřejného zájmu.

Aby se neopakovala situace z druhé světové války a média se nestala hlásnými troubami státních režimů, byl koncept veřejné služby legislativně jasně vymezen definováním cílů a obecných principů fungování těchto médií. Tato situace ale nenastala zejména ve státech bývalého východního bloku a tedy ve zkoumaných státech střední Evropy a také některých západoevropských zemích, například ve Španělsku.

Obecné cíle veřejnoprávních médií tak jak je známe dnes, shrnuje zpráva Evropské vysílací unie (EBU), sdružující všechny velké evropské veřejnoprávní vysílatele. Z několika stran materiálu je důležité zmínit dvě věty;

Médium veřejné služby má za úkol stimulovat veřejnou diskuzi o potřebách společnosti a jak tyto potřeby uspokojit. Aby bylo médium veřejné služby prospěšné pro danou zemi, je nutné, aby si vybuchovalo vliv na společnost založený na respektu, důvěryhodnosti, nezávislosti a zodpovědnosti.¹⁰⁹

EBU zveřejnila v návaznosti na stanovení těchto obecných cílů metodiku Posuzování dopadů veřejnoprávního vysílání (Impact assessment of PSM activities), ve které se zaměřuje na určení hodnoty, kterou vysílání má. Pomocí analýzy vstupů (input) generuje pozorovatelné výstupy (output), všímá si jejich dopadů (reach), pozorovatelného efektu (outcome) a pozdějších středně a dlouhodobých dopadů (impact) vysílání na společnost. Metodika EBU se zabývá analýzou všech aspektů veřejnoprávního vysílání, od zpravodajství a publicistiky, přes dramatickou, filmovou a dokumentární tvorbu až po producentskou práci na výrobě vlastních televizních formátů. K pochopení schématu metodiky posuzování dopadů slouží ilustrační přehled v tabulce níže.

¹⁰⁹ PSM: Contribution to society, EBU, 2015, dostupné z: <https://www3.ebu.ch/member-support/psm-contribution-society>

Tab. 3.1 Ilustrační tabulka schématu metodiky posuzování dopadů stanovené EBU

	Zpravodajství a publicistika	Filmová a dokumentární tvorba
Vstupy (Input)	- Finanční prostředky	- Finanční prostředky
Výstupy (Output)	- Multiplatformní dostupnost - Počet zpráv	- Počet natočených filmů a dokumentů
Dopady (Reach)	- Sledovanost - Návštěvnost ost. platformem - Přejímání zpráv v zahraničních redakcích	- Návštěvnost v kinech, sledovanost v TV - Počet producentů a zapojených herců
Výsledek (Outcome)	- Percepce kvality - Vysoká volební účast - Informovaná společnost	- Výdělek z prodeje práv a návštěvnosti kin - Ocenění
Dopad (Impact)	- Fungující demokracie - Politická angažovanost obyvatelstva - Méně polarizovaná společnost	- Rozvoj filmového průmyslu - Investorská atraktivita - Reputace filmech pracovníků

zdroj: Dokument PSM: Contribution to society, EBU, 2015

Toto schéma Posuzování dopadů slouží podle EBU k inspiraci členů a pomáhá jim pochopit širší záběr hodnot, které přinášejí společnosti. Také v souladu s tímto schématem vyvinula britská BBC tzv. „Test veřejné hodnoty“ známý také jako RQIV test. Ten jako jediná střeoevropská stanice rozvinula právě Česká televize. Následující text bude mimo jiné z tohoto důvodu věnován pouze ČT.

3.1 Měření veřejné služby České televize

Jak vyplývá z druhé kapitoly, jsou veřejnoprávní média důležitým stavebním kamenem moderní liberální společnosti. Od kvality a principů jejich fungování můžeme odvíjet také kvalitu a stav společnosti jako takové. Kapitola čtyři této bakalářské práce ukazuje, že význam veřejnoprávního vysílání si ale část společnosti neuvědomuje a proto se následující řádky

pokusí zodpovědět prostou otázku: Jak zjistit, zda potřebujeme média veřejné služby a jaký z nich máme užitek?

Nejjednoznačnější odpovědi na otázky položené v úvodních odstavcích třetí kapitoly nabízí „Test veřejné hodnoty“¹¹⁰, v některých pramenech označovaný také RQIV test¹¹¹, jenž je primárně využíván britskou veřejnoprávní stanicí BBC. Test se zaměřuje na čtyři atributy, které poměřuje vlastní metodikou. Metodika získala svůj název díky slov zásah (R - reach), kvalita (Q – quality), dopad (I – impact) a hodnota (V – value).

Při posuzování kritéria zásahu je přihlíženo k exaktním datům regulátorů pozemního vysílání a hledí se především na to, zda je vysílání dostupné co nejvíce občanům – plátcům koncesionářských poplatků. A to nejen po technické stránce, ale i vzhledem k uživatelskému rozhraní. Tedy nejen, zda se vysílání dostane v přijatelné obrazové kvalitě do co největšího počtu domácností, ale také, na jaké platformě je umožněno veřejnoprávní obsah konzumovat a zda je pro plátce koncesionářského poplatku takový způsob konzumace komfortní. V současnosti to znamená například to, zda kromě vysílání skrze televizní obrazovku nabízí média veřejné služby také online obsah na webových stránkách, internetový archiv nebo streaming skrze mobilní aplikace.

Kvalita je stanicí BBC posuzována prostřednictvím dotazníkového šetření, které pravidelně zodpovídá 5 tisíc koncesionářů. Šetření se zajímá nejen o to, zda koncesionáři vnímají obsah jako kvalitní, ale také o to, zda jej vnímají jako odlišný od jiných (komerčních) médií na trhu.

Dopad na množství posluchačů či diváků hodnotí televize především proto, aby zjistila míru vlivu činnosti BBC na veřejnost. Jinými slovy, zda má veřejnoprávní vysílání vliv na občanskou nebo politickou angažovanost, kritické myšlení nebo vzájemné porozumění. „Posuzuje se i to, jestli vysílání v občanech podněcuje zájem o aktivity spojené s kulturou nebo sportem nebo jak je vysílání relevantní pro veřejnost v různých geografických oblastech.“ Ověřováno je také, zda by lidé postrádali BBC (jednotlivé kanály), pokud by neexistovala, a jak moc by ji postrádali ve srovnání s konkurencí.¹¹²

¹¹⁰ Public Value Tests, BBC.co.uk, dostupné z:

http://www.bbc.co.uk/bbctrust/governance/tools_we_use/public_value_tests.html

¹¹¹ High Definition Public Value Test Quantitative Research, BBC.co.uk, 2006, dostupné z:

http://downloads.bbc.co.uk/bbctrust/assets/files/pdf/consult/hdtv/quantitative_research.pdf

¹¹² Jak zjistit, zda potřebujeme média veřejné služby, European Journalism Observatory, 2016, dostupné z: <http://cz.ejo-online.eu/3617/ekonomika-medii/jak-zjistit-jestli-potrebuje-media-verejne-sluzby>

Posledním měřeným ukazatelem je hodnota, která je poměřována s vynaloženými prostředky na provoz média veřejné služby. Přidává tedy Testu veřejné hodnoty jeho ekonomický rozměr a posuzuje, jak vysoké jsou náklady na hodinu vysílání, na získání jednoho online či „offline“ diváka a také se samotných konzumentů ptá, kolik by byli za vysílání ochotni zaplatit.

Metodika Testu veřejné hodnoty je pro svou dlouhou tradici využívána také při stanovování vlastních hodnotících kritérií v českém prostředí. Česká televize je ze všech středoevropských veřejnoprávních institucí zatím nejdále v měření vlastních socioekonomických dopadů a nákladů vysílání. Jistou analogii můžeme nalézt také v údajích zveřejněných slovenskou RTVS. Pro veřejnoprávní vysílání v Maďarsku a v Polsku nejsou podobná relevantní data zatím k dispozici a proto se v následujících řádcích zaměřím pouze na popis jejich ekonomických modelů. V roce 2012 uvedla Česká televize metodiku měření veřejné služby vypracovanou na základě metodiky Testu veřejné služby britské BBC. Nejnovější data jsou dostupná z ledna 2015.¹¹³ Nutno podotknout, že v minulých dvou letech čelila Česká televize zvýšenému veřejnému tlaku a je možné v údajích za rok 2015 počítat se změnou vstupních dat.

Tab 3.2 Základní charakteristiky České televize

Rozpočet	6,9 miliardy korun
Dosah v národní populaci	77% obyvatelstva z 10,5 milionu
Počet zaměstnanců	3000
Počet kanálů	6 (ČT1, ČT2, ČT Sport, ČT Art, ČT :D, ČT 24)
Příjmy z reklamy	9% z celkových příjmů
Procento nezávislých producentů	21% z celkového počtu
Počet novinářských pracovníků	282 + 250 externích
Online konzumace obsahu	0,5% z celkové konzumace obsahu
Počet fanoušků na Facebooku a sledování na Twitteru	900 tisíc českých uživatelů
Procento na internetu zveřejněného obsahu	55% z celkového počtu

zdroj: Dokument Peer-to-peer review on PSM values, EBU

¹¹³ Peer-to-peer review on PSM values, EBU, dostupné z: http://img.ceskatelevize.cz/boss/image/contents/rada-ct/vyrocní_zpravy/prilohy_14/ebu-peer-to-peer-review-on-psm-values.pdf

Cíle měření kvality vysílání České televize jsou stanoveny poměrně konkrétněji než ty, jež si stanovila BBC při svém měření. Cíle se v domácím prostředí orientují na zvyšování informovanosti a udržování občanské společnosti a demokracie, podporu vzdělanosti a vzdělávání, stimulaci kreativity v kultuře, prezentaci České republiky a jejích regionů, přibližování světa občanům ČR a poskytování výdobytků nových technologií veřejnosti. Těchto šest cílů se svými rysy dotýká čtyř cílů stanovovaných BBC, ale v mnohém je rozvádí dále. Dostupná data nabízejí srovnání let 2013 až 2015.

Všechny stanovené cíle byly vypracovány metodikou hodnocení plnění veřejné služby podle České televize a Rady ČT. V měření jsou užívána jak data z elektronického měření sledovanosti, tak výsledky vlastních sociologických průzkumů.

Elektronické měření sledovanosti pro Českou televizi zajišťuje společnost Nielsen-Admosphere využívající vlastní technologii SimMetry. Ta kromě různých technologických inovací a neinvazivních řešení sběru dat o sledovanosti nabízí také velmi přesná data shromažďovaná tzv. peplemetry¹¹⁴. Existence veřejnoprávní a komerční televize vyvolala potřebu tzv. „jednotné měny“ v datech o sledovanosti televize. „Takovou potřebu mohou uspokojit pouze údaje, které jsou všeobecně (tzn. všemi provozovateli televize, ale i dalšími subjekty, např. reklamními agenturami) přijímány jako plně věrohodné. Data pocházející z elektronického měření sledování televize tuto kýženou vlastnost splňují.“¹¹⁵ Měření probíhá na reprezentativním vzorku 1850 domácností vlastnicích TV přijímač, toto číslo odpovídá 4470 jednotlivcům. Sledovanost je měřena za všechny osoby starší 4 let a to na všech televizorech v domácnosti. Pokud však u výstupních informací není uvedeno jinak, zásahem je myšlen podíl diváků v populaci 15+, kteří daný týden sledovali vysílání alespoň 15 minut. Panel domácností je ročně obměňován o čtvrtinu z celkového počtu.

Dalšími daty do měření přispívá také Denní kontinuální výzkum České televize (DKV ČT), jímž se rozumí „interní sociologický výzkum za účelem zjišťování divácké spokojenosti s televizním vysíláním České televize a vybraných televizních stanic, který se realizuje za

¹¹⁴ Kompletní informace o tom, jak aktivní peplemetry měří sledovanost, v jakém typu domácností jsou nainstalovány a jak data z nich získaná pomáhají rozvoji českého veřejnoprávního ale i komerčního vysílání, jsou dostupné na webu www.peplemetry.cz, který provozuje společnost Nielsen-Admosphere zajišťující měření sledovanosti pro Asociaci televizních organizací (ATO). Na webu www.ato.cz jsou mimo jiné díky tomu denně přístupná data o sledovanosti televizních stanic z předchozího dne. Členy ATO jsou všechny velké české televizní stanice, tedy Prima, Nova, ČT, Óčko a AtMedia provozující například kanály Disney Channel, Sport 1 nebo Spektrum. Zajímavý náhled na problematiku měření sledovanosti peplemetry nabízí na svém webu také mediální agentura OMD: <http://www.ond.cz/cs/news/2010/12/22/pozor-testovano-na-lidech.html>

¹¹⁵ Jak fungují peplemetry?, Česká televize, dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/sledovanost-a-spokojenost/metodika-elektronickeho-mereni/elektronicke-mereni-sledovanosti/>

účelem měření veřejné služby.¹¹⁶ DKV ČT zajišťuje peoplemetry nezměřitelná data, jako spokojenost, vnímanou originalitu nebo například míru zaujetí.

Zdrojem dat je také sociologická agentura TNS AISA, která se pro ČT zabývá semestrálním eye-trackingovým¹¹⁷ výzkumem s minimálně 1000 respondentů. Dále agentura NetMonitor mapuje návštěvnost internetu v České republice a poskytuje data o sledovanosti ČT na internetu. Agentura MediaTenor pro ČT zpracovává analýzu publicistických, diskusních a zpravodajských pořadů. Pro ČT dodává analýzy zpravodajských a publicistických pořadů také kolektiv Jaroslava Formánka, který „realizuje expertní posouzení zpravodajských pořadů nejen podle standardně užívaných přístupů analýzy obsahu mediálních sdělení, ale i na základě etických a profesních norem závazných pro novinářskou praxi, což je v České republice dosud nepoužívaný postup.“¹¹⁸

3.1.1 Zvyšování informovanosti a udržování občanské společnosti a demokracie

Jeden z obecných cílů měření veřejné služby, jehož definice a metodika byla stanovena v souladu s Kodexem ČT a další legislativou, zejména pak Zákonem o České televizi. Zda ČT splňuje zadané kritérium je měřeno subjektivním pocitem veřejnosti zobrazeném v sociologickém průzkumu DKV ČT a exaktními daty z peoplemetrů.

Průměrný týdenní zásah (reach) zpravodajských, aktuálně-publicistických a diskusních pořadů	49 % , zdroj: Nielsen-Admosphere
Vnímaná schopnost ČT předávat pravdivý obraz skutečnosti	58 % , zdroj: TNS Aisa
Vnímaná schopnost ČT pomoci rozumět žitému světu	57% , zdroj: TNS Aisa
Vnímaná objektivita, všestrannost a vyváženost informací	63% , zdroj: TNS Aisa
Spokojenost se zprav., publ. a diskusními pořady	80% , zdroj: TNS Aisa
Originalita zprav., publ. a diskusních pořadů	55% , zdroj: TNS Aisa
Zaujetí zprav., publ. a diskusními pořady	60% , zdroj TNS Aisa

¹¹⁶ Celá metodika měření veřejné služby je dostupná z: <http://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/press/tiskove-zpravy/?id=6518>

¹¹⁷ Eye-tracking je přes dvě stě let známá metoda, která zkoumá pohyby oka a časy jeho fixace na určitý bod na předmětu. Dnes tedy také na televizní obrazovce. Vzniká tak mapa desítek a stovek fixací, které dávají zadavateli výzkumu přehled o tom, kam přesně směřuje pohled diváka. Kompletní úvod do problematiky zpracovala Výzkumná laboratoř eye trackingu při Pedagogické fakultě Ostravské univerzity v Ostravě, dostupné z: <http://vlet.osu.cz/e-tracking.htm>

¹¹⁸ Hodnocení plnění veřejné služby 2015, s. 8, Česká televize, dostupné z: <http://img.ceskatelevize.cz/boss/document/726.pdf?v=1>

Všechny v ilustrační tabulce zmíněné parametry zaznamenaly pokles oproti předchozím letům. Nejvyšší propad hodnot (o 9 %) zaznamenalo kritérium „Vnímaná schopnost ČT předávat pravdivý obraz skutečnosti“. Naopak nejlepší výsledek (pokles o 2 %) má „Spokojenost se zpravodajskými, aktuálně-publicistickými a diskusními pořady“. Nejhorší výsledek je v kategorii „Průměrný týdenní zásah (reach) zpravodajských, aktuálně-publicistických a diskusních pořadů“, který činí 49 % a klesl oproti roku 2014 o 1 %. I přes zhoršené výsledky jsou ale naměřené hodnoty objektivně velmi vysoké a ve srovnání s komerčními vysílajícími si vedou ve sledovaných kritériích nejlépe. Konkurenční zpravodajské a publicistické pořady TV Nova a TV Prima klesly za stejnou dobu ve sledovaném kritériu dosahu až o 3 %.¹¹⁹

Pokles sledovaných kritérií je následkem prudce měnícího se globalizovaného světa. Především v letech 2014 a 2015 došlo vlivem změněných mezinárodně-politických reálií k prudkému vývoji také na mediální scéně. „Ve velkém rozsahu začaly, na rozdíl od předešlých let, pracovat dezinformační zpravodajské zdroje na sociálních sítích, které cíleně útočí na objektivitu tradičních médií, především pak veřejnoprávních. Ataky vedené z mnoha stran se projeví ve veřejném mínění na mnoha úrovních, včetně vnímání ČT občany a mají za následek pokles většiny koeficientů indikátorů“¹²⁰

Ke zvyšování informovanosti a udržování občanské společnosti tak Česká televize přispívá, ale její podíl se plnění tohoto konkrétního indikátoru snižuje. I přes výsledky analýz zadaných Českou televizí kolektivu Jaroslava Formánka, které ve většině sledovaných kritérií zaznamenaly růst přesnosti (až 98 %), transparentnosti (až 99 %) a věcnosti (až 100 %) zpravodajství, je patrný postupný odliv konzumentů veřejnoprávního televizního obsahu.¹²¹

Jako zajímavý se jeví následující přehled procentuálních koeficientů zaznamenávajících vnímání důvěryhodnosti a objektivitu mezi příznivci politických subjektů z různých částí politického spektra. ČT se jeví jako důvěryhodná 72 % sympatizantů současné vládní koalice ANO+ČSSD+KDU-ČSL. Jako důvěryhodnou označilo ČT ale pouze 64 %

¹¹⁹ Hodnocení plnění veřejné služby 2015, s. 20, Česká televize, dostupné z: <http://img.ceskatelevize.cz/boss/document/726.pdf?v=1>

¹²⁰ Výroční zpráva o činnosti České televize v roce 2015 pro Poslaneckou sněmovnu, dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=125842>

¹²¹ Kolektiv JF se věnoval také různorodosti zpráv. „Ve vysílání měly největší zastoupení zprávy ze zahraničí (31 % ze všech zpráv), dále zprávy z domácí politiky (26 %) a zprávy z domácí ekonomiky a hospodářství (22 %). Rozdíly ve struktuře zpráv oproti roku 2014 nejsou velké, vymyká se spíše „volební“ rok 2013 s vysokým podílem zpráv z domácí politiky (38 %).“, dostupné na s. 20: <http://img.ceskatelevize.cz/boss/document/726.pdf?v=1>

sympatizantů ostatních stran vč. těch neparlamentních. Informace, jež ČT předkládá, jsou vyvážené podle 66 % sympatizantů koalice a 60 % sympatizantů ostatních stran. Dostatečný prostor názorům odborníků je dáván podle 73 % sympatizantů koaličních stran a 70% příznivců ostatních.

Důvodem této nesymetrie může být koncept veřejnoprávnosti a také podíl zástupců jednotlivých politických stran na zpravodajství. Zástupci velkých vládních stran se v Událostech objevovali téměř trojnásobně častěji, než zástupci menšího koaličního partnera a opozičních stran. Vzhledem k velikosti a počtu poslanců je značně marginalizována strana KSČM, jejíž zástupci se v Událostech objevují pouze ve 4 % zpráv, zatímco zástupci TOP09 s menším počtem poslanců, mají zastoupení v 8 % zpráv. Tato skutečnost svým způsobem odporuje ustanovení z Kodexu ČT, které uvádí, že „Vyváženost se posuzuje zejména podle váhy jednotlivých politických stran v demokratické společnosti odvozené především z výsledků voleb do hlavních orgánů zastupitelské demokracie.“ a že „Česká televize dbá, aby hlavní názorové proudy dostaly rovnoměrný prostor k vyjádření.“¹²²

3.1.2 Podpora vzdělanosti a vzdělávání

Dalším obecným cílem sledovaným v měření veřejné služby a vyplývajícím z konceptu veřejnoprávnosti, tak jak je zachycen v Zákoně o České televizi, je cíl podpory vzdělanosti a vzdělávání. Důležitým aspektem při dosahování tohoto cíle je především zajištění co největšího možného zásahu (reach) vzdělávacích a osvětových pořadů. Ten se znásobil v roce 2013 spuštěním dětského kanálu ČT :D, za všechny stanice ČT pak „meziročně vzrostl o 3 %, a to zejména díky zařazení nových vzdělávacích pořadů do vysílání ČT 2 a ČT :D.“ Průměrný týdenní zásah vzdělávacích a osvětových pořadů byl v minulém roce 12 %.

Jak dále uvádí dokument Hodnocení plnění veřejné služby v roce 2015, alespoň 15 minut nepřetržitě sledovalo v průměrném týdnu vzdělávací a osvětové pořady ČT 12 % populace a téměř čtyři pětiny dospělé populace ČR (79 %) souhlasí s názorem, že ČT významně přispívá ke vzdělanosti svých diváků.

Diskuze v souvislosti se vzdělávací funkcí České televize se v posledních letech vede zejména o podílu pořadů vysílaných v původním znění s titulky na celkovém vysílání.

¹²² Kodex ČT, čl. 6.1 a čl. 6.2, 2003

V loňském roce činil 14%, ale podle kritiků¹²³ je to v porovnání například se západními stanicemi málo.¹²⁴

3.1.3 Stimulace kreativity a kvality v kultuře

Ve vnímání přínosu kultury je Česká televize tradičně domácím hegemonem. Toto postavení ještě posílilo založení stanice ČT Art s orientací na zprostředkovávání domácí kulturní tvorby a vysílání vlastních kulturně-společenských pořadů. Průměrný týdenní zásah kulturních pořadů v roce 2015 činil 73 %.¹²⁵ Mimo to vnímají diváci Českou televizi jako hlavní kanál pro vysílání původní české filmové a seriálové tvorby a vedoucí schopnost ČT podněcovat kulturně-společenské aktivity vnímá 60 % diváků. Ještě o 13 % více pak vnímá existenci širší programové nabídky v porovnání s komerčními stanicemi.

Nadpoloviční hodnoty pak nabývají také procentily dotýkající se národnostních a náboženských aspektů - Přínos ČT k národnostní a etnické toleranci vnímá 56 % diváků, přínos ČT k náboženské toleranci pak 51%, což znamená v obou případech meziroční propad o 3 respektive 2 %. Tomu ale proporčně neodpovídá fakt, že v posledních dvou letech uvádí ČT o 2% více náboženských programů.

3.1.4 Prezentace České republiky, regionů a komunit

Na rozdíl od veřejnoprávních médií v Německu jsou ta Česká méně regionální a podle některých sociologů může být právě tato skutečnost klíčová k pochopení rostoucí nespokojenosti¹²⁶ s Českou televizí (byť ukazatele sledovanosti zatím klesají o jednotky procent ročně).

¹²³ NE Dabingu: Učme se jinak, dostupné z: <http://stredoskolskaunie.cz/portfolio/ne-dabingu-ucme-se-jinak/>

¹²⁴ Nejhlasitějším zastáncem zrušení dabingu a jeho nahrazení titulky je dlouhodobě Česká středoškolská unie reprezentující studenty všech typů středních škol v ČR. Argumentace ČSU se dá shrnout do čtyř bodů: 1. Zkušenosti ze zahraničí podporují titulkování místo dabingu, ukazuje se, že státy s vysokou úrovní znalosti cizích jazyků (jako například Finsko, Malta, Švédsko nebo Dánsko) nepodporují ve veřejnoprávním vysílání dabing. Česká republika se spolu s Bulharskem a Maďarskem naopak řadí ke společnostem s nejnižší hladinou znalosti anglického jazyka v Evropě. 2. Děti mohou u televize trávit čas smysluplněji a naučit se například intonaci, zlepšit si slovní zásobu nebo naslouchat přízvuk. 3. Televize by tím povýšila svou vzdělávací funkci a pomohla tím výuce mateřského jazyka – děti by byly nuceny číst titulky, což by mohlo zčásti nahradit četbu jako takovou. 4. Současný dabing je nekvalitní, dnes trvá nadabování filmu týden s náklady kolem 40 000 Kč – dříve trvalo vytvoření kvalitního dabingu mnohem déle a s cenovou relací kolem půl milionu korun.

¹²⁵ Hodnocení plnění veřejné služby 2015, s. 34, Česká televize, dostupné z: <http://img.ceskatelevize.cz/boss/document/726.pdf?v=1>

¹²⁶ Nicole Horáková, vedoucí Katedry sociologie při Filosofické fakultě Ostravské univerzity v Ostravě, v odpovědi na položenou otázku ve čtvrté kapitole této práce: „V Německu máme v podstatě dvě veřejnoprávní

Podíl regionálního vysílání na celkovém vysílacím čase dosahuje stabilně 3 % každý měřený rok. Průměrný týdenní zásah (reach) regionálních pořadů je rovněž stabilně 11 %.¹²⁷ Například z celkového počtu 6244 obcí v ČR jich bylo v regionálním pořadu Události v regionech zmíněno 922, tedy necelá sedmina. Krajská studia v Ostravě a v Brně se na vysílání podílí shodně 9%, což je oproti minulým letům o 1% méně (1% = jednotky hodin vysílání ročně). „Důvodem je, že v relaci se objevilo méně příspěvků týkající se vztahu celostátní a regionální politiky.“ Na struktuře vysílání se tak projevuje jistá sezónnost; počet zmíněných měst a obcí byl nejvyšší v roce 2013, kdy probíhaly prezidentské a parlamentní volby.

3.1.5 Přibližování světa občanům České republiky

Česká televize má v současnosti devět zahraničních zpravodajů a to v Paříži, Bruselu, Berlíně, Bratislavě, Varšavě, Tel Avivu, Moskvě, Pekingu a Washingtonu. Někteří ze zpravodajů mají na starosti i okolní země, například zpravodaj ve Francii pokrývá také Itálii a Španělsko. Podle některých novinářů ale citelně chybí zastoupení českých zahraničních zpravodajů především v zemích jako je Indie, Venezuela, Austrálie nebo Argentina. Vzhledem k tomu, že česká komerční média na vlastní zahraniční zpravodajství rezignovala, jsou další čeští zahraniční zpravodajové v podstatě zaměstnaní u ostatních médií veřejné služby. Například ČRo jich má deset a na příští roky počítá se zřízením dalších dvou pozic.

Omezování zahraničních zpravodajů nebo rušení jejich míst zatím veřejnoprávní televize nechystají. Pro koncept veřejnoprávnosti jde o důležitý pilíř pomáhající ČT i ČRo plnit zákonem stanovené povinnosti a obstarávat v boji s neobjektivním výkladem některých přejímaných zpráv ze zahraničí. A to i za cenu toho, že například udržení zahraničního zpravodaje v Bruselu stojí ročně přes 9 milionů korun.¹²⁸ „Opouštění zahraniční agendy je typickým projevem bulvárnosti. Je to princip starání se výhradně o vlastní dvorek a uzavírání se. Má to dalekosáhlé důsledky týkající se neznalosti mezinárodního vývoje a kontextu,

mediální společnosti, a když je srovnám s ČT nebo ČRo, tak jsou mnohem více regionální. V Česku jsou sídla všech médií veřejné služby soustředěna v Praze. Redakce v Brně, Ostravě a jiných krajských městech jsou jen malou kompenzací veřejnoprávního pragocentrismu. Například německá ZDF sídlí v relativně malé Mohuči, proto je také mnohem blíže regionům. Klade větší důraz na regionální zpravodajství nebo regionální dokumenty či celovečerní filmovou tvorbu. Další německý veřejnoprávní vysílatel, ARD, sdružuje 9 regionálních vysílatelů od rádií přes televizní kanál Deutsche Welle s mezinárodním polem působnosti.“

¹²⁷ Hodnocení plnění veřejné služby 2015, s. 40, Česká televize, dostupné z:

<http://img.ceskatelevize.cz/boss/document/726.pdf?v=1>

¹²⁸ Zahraniční zpravodaj: Ohrožený druh, NewtonMedia, Mariana Pítrová, dostupné z:

<http://www.newtonmedia.cz/cs/mediainfo-cz/komentare/zahranicni-zpravodaj-ohrozeny-druh/detail>

nepochopení řady zahraničněpolitických problémů. Ty se pak dostanou do médií až v momentě vyhraněné krize či katastrofy, kdy je většinová populace překvapena a náchylná ke snadné manipulovatelnosti,¹²⁹ komentuje situaci zahraničních zpravodajů Tomáš Trampota z Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy.

Dalším aspekt přibližování světa občanům České republiky se už netýká zpravodajského a publicistického vysílání, ale dramatické a dokumentární tvorby. Průměrný týdenní zásah (reach) převzatých pořadů se od roku 2013 zvýšil o 6 na 52 % a to i přes to, že se podíl evropské tvorby (včetně domácí) na všech pořadech ČT snížil za stejné období o 3 na 90 %. Tato tři procenta evropské tvorby nahradila tvorba americká. Spokojenost s převzatými pořady a jejich originalitou přesahuje 80 respektive 70 %.¹³⁰

3.1.6 Poskytování výdobytků nových technologií veřejnosti

Pro toto kritérium neexistují relevantní měření z let 2013 a 2014, poskytování výdobytků nových technologií bylo do výzkumu zařazeno až na podzim 2015. Nicméně od té doby používaná data poskytují nejexaktnější srovnání, jelikož pracují s jednotlivými unikátními návštěvami internetových stránek televize za měsíc:¹³¹

www.ceskatelevize.cz	1 668 046
www.ivysilani.cz	556 325
www.ct24.cz	573 391
www.ctsport.cz	376 771
www.decko.ceskatelevize.cz	179 599

Na internetové stránky České televize tak dorazí celkem 3 354 132 unikátních návštěvníků za měsíc. Na evropské poměry nadprůměrnou návštěvnost má interaktivní web kanálu ČT :D, jenž v roce 2015 spustil několik velmi úspěšných kampaní a přilákal tak o 30 % více návštěvníků. Průměrný čas strávený sledováním internetového archivu iVysílání je 13 minut měsíčně. „Průměrný čas strávený měsíčně sledováním archivu České televize iVysílání

¹²⁹ Potřebují česká média drahý Londýn?, E15, Iveta Křížová, dostupné z:

http://strategie.e15.cz/zurnal/potrebuji-ceska-media-drahy-londyn-1267242#utm_medium=selfpromo&utm_source=e15&utm_campaign=copylink

¹³⁰ Hodnocení plnění veřejné služby 2015, s. 45, Česká televize, dostupné z:

<http://img.ceskatelevize.cz/boss/document/726.pdf?v=1>

¹³¹ Hodnocení plnění veřejné služby 2015, s. 50

v populaci meziročně vzrostl o půl minuty (při současném poklesu unikátních návštěvníků webu).“ Nejvíce lidé online sledovali vysílání ČT24 a ČT Sport, v průměru 4 minuty za měsíc. O přenos informací v reálném čase tak mají návštěvníci online vysílání velký zájem. Internetové vysílání tak doplňuje televizní sledovanost, někdy až o 7%.

Česká televize si v rámci měření nechává zjistit také míru spokojenosti s grafickým provedením webových stránek. Nejlépe hodnocenou stránkou ČT je iVysílání.cz, se kterým je spokojeno přes 78 % návštěvníků, následuje ctsport.cz (75 %) a ct24.cz (69 %). „Pro srovnání, průměrné hodnocení internetových stránek britské BBC činilo v minulém roce 66 %, a to při použití identické metodiky.“¹³²

3.1.7 Závěr měření veřejné služby

Česká televize je po ekonomické stránce relativně zajištěna – to se odvíjí od stálosti příjmů z koncesionářských poplatků. I přes politické a jiné útoky na ČT a obecně na veřejnoprávní službu jako takovou, vykazují jednotlivé kanály jedny z nejlepších výsledků v Evropě. Například „ČT24 je z hlediska podílu na publiku v Evropě lídrem mezi zpravodajskými kanály. Lépe si vede jen dánská DR2, která ovšem není čistokrevnou informační stanicí.“¹³³

ČT :D v porovnání s veřejnoprávními dětskými kanály v jiných evropských zemích vykazuje jednu z nejvyšších sledovaností. „Více než polovina dospělé populace ČR považuje ČT za svůj hlavní kanál, pokud je o sledování následujících žánrů: zpravodajských, publicistických, sportovních pořadů a českých filmů. 36 % diváků vnímá Českou televizi (a především ČT :D), jako hlavní pro sledování dětských pořadů.“¹³⁴ Z výsledků měření veřejné služby v roce 2015 dále vyplývá, že mezi občany České republiky nadále posiluje vnímání důležitosti zpravodajství na veřejnoprávní televizi.

¹³² Hodnocení plnění veřejné služby 2015, s. 55

¹³³ Výroční zpráva o činnosti České televize v roce 2015 pro Poslaneckou sněmovnu, dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=125842>

¹³⁴ Výroční zpráva o činnosti České televize v roce 2015 pro Poslaneckou sněmovnu,

4. Využití řešené problematiky v žurnalistice

V následující části bakalářské práce se zaměřím na posouzení událostí kolem České televize. Pomocí různých žurnalistických žánrů přiblížím aktuální problémy, kterým největší české veřejnoprávní médium čelí. Poté pomocí různých metod novinářské práce seznámím čtenáře s kritikou zaznívající na adresu ČT.

Úvodní článek otevře celé téma. V prvních odstavcích připomínám nedávné pokusy vrcholných politiků o omezení činnosti České televize. V prostřední podkapitole se otevírá prostor pro respondenty, kteří stojí za současným konceptem veřejnoprávního vysílání v nezměněné podobě. Část Objektivní ve vlastním světě poté připomene věcnou kritiku ústy sociologa Vojtěcha Bednáře.

V publicistickém rozhovoru vystupuje Nicole Horáková z katedry sociologie FF OU, která popisuje obecné principy a funkce veřejnoprávních médií. Z několika desítek oslovených lidí jsem do anketní části práce vybral nejzajímavější odpovědi různě reagující na v úvodu popsanou situaci v ČT. Mezi oslovené patří také lidé, kteří dlouhodobě kritizují Českou televizi a vymezují se vůči ní, nicméně ani Tomio Okamura, Marek Černoch, Miroslav Lidinský, Stanislav Berkovec nebo například Jiří Ovčáček neodpověděli na položenou otázku. V posledním žurnalistickém žánru se otevírá prostor pro autorskou subjektivní kritiku. Všechny texty jsou určeny pro názorový týdeník typu Respekt.

4.1 Úvodní článek

Česká televize v pasti

Za poslední tři dekády své existence ještě nikdy nečelila Česká televize takovému tlaku, jako v posledních letech. Boj na dvou frontách vedou především televizní novináři. Z venku útočí masivní ruská propaganda, domácí důvěryhodnost se nově pokouší nahlodat někteří politici. Kavčím horám chtějí sebrat peníze a kredibilitu. Takové snahy by se mohly v nedaleké budoucnosti projevit například změnou struktury vysílání. Za televizními kamerami zatím žádné znepokojení nevládne, nicméně snahy o pilování hran ČT nabraly od dubna minulého roku na obrátkách.

Bitva o ČT

Do čela tábora nespokojených se minulý rok postavil senátor Jan Veleba, když se snažil prosadit novelu zákona umožňující lidem nespokojeným s vysíláním a těm, o kterých Česká televize nebo Český rozhlas údajně lhali, aby přesměrovali peníze jiným institucím a vyhnuli se tak placení koncesionářského poplatku. „Tehdy jsem změnu zákona navrhoval kvůli nevyváženosti a neobjektivitě českých médií veřejné služby. Zarazilo mne, jak lehce jsem si zajistil souhlasné podpisy dalších senátorů pod návrh, což znamená, že s vysíláním ČT a ČRo panuje všeobecná nespokojenost.“ uvedl pro zpravodajský server iDnes.cz Jan Veleba.

I když se nakonec návrh nesetkal s pochopením většiny parlamentu, svou aktivitu senátor nezmínil. Na svém pravidelném blogu na serveru Parlamentní listy začal pravidelně publikovat texty ostře zaměřené zejména proti zpravodajskému kanálu ČT24. Na tom mu vadí mimo jiné to, jak před dvěma a půl lety pokrýval události na Ukrajině. Mezi jeho nejčastější výtky patřilo, že zpravodajci nebyli objektivní a často manipulovali s fakty tak, aby poškodili pověst Ruské federace.

Nespokojenost s naplňováním konceptu veřejnoprávního vysílání se line také z dolní komory Parlamentu. Stanislav Berkovec, člen volebního výboru za hnutí Úsvit přímé demokracie, přitvrdil ve své kritice, když v časopisu Respekt označil zpravodajství ČT za „neobjektivní a neprofesionální žumpu.“

Ostatní poslanci nechali slova svého kolegy z výboru plynout éterem prakticky bez výhrad. „Jako předseda volebního čili mediálního výboru sněmovny mohu dosti objektivně konstatovat, že žádné tlaky na televizi či rozhlas neexistují.“ odpověděl poslanec hnutí ANO Martin Komárek na dotaz, zda vnímá tlaky na Českou televizi ze strany některých domácích

politických sil. Ve straně ministra financí a majitele holdingu AGROFERT Andreje Babiše platí bývalý novinář Komárek za odborníka na média.

Loni se stal tvářím hnutí ANO v hlasování o hospodaření ČT, které mohlo v případě neodsouhlasení poslaneckou sněmovnou skončit až odvoláním Rady ČT vykonávající nad televizí kontrolní dozor s právem volby generálního ředitele. I když tvrdil, že mu jde jen o optimalizaci hospodaření, jedním dechem dodával, že by ČT měla radikálně škrtat v rozpočtu.

Válka o veřejný prostor

Jan Veleba nebo Martin Komárek se ale řadí k oponentům, jejichž námitky jsou ještě více či méně věcné. Česká televize se – i když na to nemá v podstatě žádné formální prostředky – musí bránit i na druhé frontě.

„To, čemu hlavně čelíme, jsou účelové kampaně některých spíše okrajových, často až extrémisticky orientovaných skupin občanů, kteří jsou ke svému počínání vedeni různými motivy. Domnívám se dokonce, že někdy jde o motivy zjištěné, účelově podsouvané a v rozporu se zájmy tohoto státu,“ říká ředitel zpravodajství ČT Zdeněk Šámal.

Velmi aktivně proti zpravodajským pořadům ČT vystupuje například iniciativa Svobodu médiím, která se vedle nepřetržité desinformační kampaně za znevěrohodnění ČT věnuje také ostřelování členství České republiky v NATO a dalších západních strukturách. Tato a ostatní podobné iniciativy jsou ale jen malými kolečky ve spleťtém soukolí války o český veřejný prostor.

Prvními vlašťovkami oznamujícími začátek války o veřejný prostor byly masově se šířící konspirační teorie po útocích z 11. září 2001 na budovy Světového obchodního centra v samém srdci New Yorku. Obě budovy byly podminovány americkou tajnou službou CIA a letouny, které do nich narazily, byly pouhé hologramy. Také takto zní jedna z oblíbených představ lidí, kteří velmi nahlas nesouhlasí s obsahem vysílání České televize. Zdá se jim ve stínu zářijové tragédie příliš proamerické a dostatečně nereflektující „alternativní“ výklad historických událostí. Radši proto důvěřují pochybným serverům, které podobné kvazi-zprávy zvěstují jako kdysi mesiášská novou víru.

Téměř celé desetiletí po teroristických útocích ve Spojených státech amerických byly tyto hlasy marginální. Situace se změnila s příchodem fenoménu sociálních sítí – stížnosti na údajně zaujaté zpravodajství ČT už neplní jen emailové či poštovní schránky mediální rady a televize, ale zaplňují také internetové diskuze a různé blogy nebo okrajová média. Porci

veřejného prostoru dostávají mimo jiné i v tradičních médiích, ve kterých hlasití kritici vystupují se slovy, že Česká televize je nedůvěryhodná a drtivá většina národa ji nevěří.

Jako uragán vhánějící vzduch do dmychadla informační války. Tak popisuje roli Ruska novinář a autor knihy Putinovi agenti Ondřej Kundra: „Až třetina zaměstnanců ruské ambasády v Praze jsou špioni, ruské firmy zde zakládají filiálky jako podporu pro tyto tajné aktivity. Samozřejmě součástí tohoto podpovrchového konfliktu je také mediální válka.“ Jeho slova potvrzuje také slovenský aktivistický server ekoforum.sk, který minulý rok zveřejnil seznam dvaadvaceti českých a slovenských webů, které záměrně a vědomě šíří ruskou propagandu.

Patrně nejčtenější z nich – server Aeronet.cz, publikoval jen v březnu 2016 přes deset velmi negativních textů o ČT. Tvrdí například, že z televizního internetového archivu záměrně mizí pořady o zdrojové zemi uprchlické krize Sýrie, nebo že „Česká televize je součástí plánu New World Order na ovládnutí planety země americkými zkorumpovanými elitami.“ První tvrzení je zcela nepravdivé a po zadání klíčového slova „Sýrie“ do textového vyhledávání online archivu vysílání, vyskočí desítky odkazů na cestopisné dokumenty nebo publicistické pořady. Myšlenka, že je česká veřejnoprávní instituce s reálným dosahem asi 15 milionů diváků (připočteme-li jazykově blízké Slováky) součástí globálního spiknutí, si nezaslouží polemiku. Podobné konspirační teorie redukcují složitý svět kolem nás na líbivě jednoduchá vysvětlení jsou jen balastem informacemi přesyceného světa.

"Televizi můžete kritizovat věcně, jako každou podobnou instituci. A pak demagogicky. To první bylo a bude a je to v pořádku. To druhé se obzvlášť rozjelo pod vlivem ruské propagandy. Tyhle servery na to jdou poměrně chytrým způsobem: kradou nám jazyk. Obviňují nás z toho, co sami činí. Jejich kritika znamená právě to, že jsme nezávislí, a o to jde.“ ohrazuje se šéfredaktor reportážní publicistiky České televize Marek Wollner, který je zároveň moderátorem pořadu Reportéři ČT.

Tím v oku demagogů z Aeronetu se vlajková loď televizní publicistiky nestala náhodou. „O dezinformační kampani Ruska točí právě a především Reportéři ČT. Lidé, kteří ten pořad dělají, jsou kredibilní a odvážní. Dokud tam budou oni, myslím, že se přístup veřejnoprávní televize k tomuto tématu nezmění a to je pro propagandistické weby špatné zjištění. Útoky se budou stupňovat,“ nastiňuje Ondřej Kundra, proč se Česká televize dostala pod palbu téměř všech serverů ze seznamu. „Česká média se obecně věnují velmi málo rozkrývání ruských desinformací. Díky tomu mohou zmíněné weby dále šířit lži a chaos. Kromě Reportérů ČT jim nikdo jiný viditelně neoponuje.“

Někteří čeští novináři popisují současný stav jako otevřenou válku o veřejný prostor. Nikdo ale přesně nedokáže říci, kde konflikt tak náhle rozbíjel a proč si žurnalisté nedokázali včas všimnout informačního vakua. „Postmoderní informační doba přinesla bohužel situaci, kdy je hodně informačních zdrojů různé kvality a málo mediální gramotnosti i mezi inteligentními lidmi.“ vyjasňuje situaci novinářka a vysokoškolská pedagožka Darina Vymětalíková. „To však neznamena, že bychom měli rezignovat. Naopak. Musíme víc pracovat a doufat, že pomůžeme divákům se vyznat v informační válce. Jakkoliv to zatím dře na obou stranách.“

Objektivní ve vlastním světě

Síly protestující proti České televizi se v posledních sněmovních volbách dostaly do parlamentu a jen posílily hlasy, které ve společnosti byly už dlouhou dobu. „Prostor, který jím je dáván, je menší, než prostor který dostává z pohledu tvůrců konformní názor s jimi pocítovaným negativním vyzněním. Z toho vzniká jistá tenze,“ odhaluje sociolog Vojtěch Bednář, proč Česká televize schytává kritiku z řad radikálů ale i středového koaličního hnutí.

Když o někom prohlásíme, že žije ve vlastním světě, většinou jej máme za blázna. Konstrukce vlastní reality ale může být zároveň nejlepší možnou obranou vlastního názoru v pluralitním a složitém světě. Alespoň tak o příčinách tlaku na ČT přemýšlí sociolog Vojtěch Bednář. „Česká televize je veřejnoprávní instituce, která plní poslání, jež je jí uloženo zákonem. Její zaměstnanci a z určité části také externí autoři obsahu a spolupracovníci ale také představují specifickou sociální skupinu. Tato skupina se vyznačuje různorodostí, pokud jde o konkrétní postoje k tématům, jež jsou předmětem publicistické agendy, ale současně poměrně vysokou mírou shody v základní hodnotové orientaci.“

Tato shoda může podle něj svádět televizní reportéry k zobrazování poměrně ohraničeného světa, který je ale ve skutečnosti v rozporu s názory a zájmy velké části veřejnosti ale také některých politiků. „Domnívám se, že v horizontu středně vzdálené budoucnosti může dojít k společenské mobilizaci, která změnu přinese zvenčí, třeba změnou personálního obsazení na pozicích tvůrčích pracovníků a dodavatelů obsahu.“ pokračuje Bednář. „Analogii k tomuto stavu bychom našli v Polsku, v menší míře v dalších zemích, kde byly impulzem parlamentní volby. Bohužel taková změna nevede k narovnání agendy a spinu obsahu, ale k jejímu převrácení z jednoho extrému do jiného, v neprospěch principu veřejnoprávního média.“

Česká televize se tak ocitla v pasti. Z jedné strany je tlačena do stále vyváženějšího a tedy bezzubého pojetí zpravodajství a publicistiky, na druhé straně si ale zejména díky

novinářským osobnostem zachovává kvalitu žurnalistické práce. Tlak ze strany proruských serverů a domácích kritiků má i přesto své první důsledky – vyjadřování o kontroverzních tématech začíná být přehnaně neutrální. „Nebo jste od nás někdy v poslední době slyšeli místo ‘prezident Putin’ poněkud citově zabarvenější spojení ‘vládce Kremlu’?“ uzavírá otázkou Zdeněk Šámal.

4.2 Publicistický rozhovor

Socioložka Nicole Horáková: „Nikdo se neptá po zdroji informací“

Žáci na školách často zpracovávají informace, o jejichž původu nic neví. Poté je prezentují před třídou a svým způsobem je tak legitimizují. Podobně to funguje také ve vysoké politice, říká socioložka Nicole Horáková. Jako vedoucí Katedry sociologie na Filosofické fakultě Ostravské univerzity se obává, že v záplavě informací není kromě cenzury lepší způsob, jak bojovat s nekvalitními informacemi, než výchovou k mediální gramotnosti. Ta může pomoci veřejnosti lépe pochopit koncept veřejnoprávního vysílání a zmírnit tlak vyvíjený například na Českou televizi.

Jsou masová média spíše hrozbou nebo příležitostí?

Pro současnou postmoderní společnost jsou média obojím. Teoretici o tom nemají sami moc jasno, protože plusy a mínusy se nedají v tomto případě dát tak lehce na miský vah. Nelze říci, že něco je jenom dobré nebo jenom špatné. Hrozby vidím například v tom, že masová média mají schopnost ovlivňovat veřejné mínění, i když jsou v rukách nezodpovědných lidí. Takové příklady můžeme pozorovat například v době Třetí říše, kdy masmédia výrazně upevňovala nacistický vliv. V dnešní době je ten vliv víc subtilní – tím, že máme také prakticky nekontrolovaný internetový prostor. Příležitosti můžeme hledat hlavně v tom, že umožňují jednotlivým částem společnosti zapojit se do veřejné diskuze.

Zmiňujete miský vah. Může například mediální výchova na školách a obecně lepší informovanost o příležitostech převážit negativní vnímání médií a naopak?

Ano, co tady velmi chybí je schopnost jednotlivých lidí rozeznávat kvalitu informací. Od toho se vlastně odvíjí i chápání masmédií jako hrozby nebo příležitosti. V tom množství informací se velká část společnosti nenaučila nakládat s komunikáty masových médií a možná právě proto může převážit pocit, že jsou hrozbou. Nebo například, když je společnost nějakým způsobem oslabená a není schopná čelit vadnému obsahu rasistickému nebo xenofobnímu obsahu masmédií, pak je jasné, že selhalo vzdělávání.

Zatím se tak ale neděje do nějaké závažné míry, neexistuje snažší cesta?

Samozřejmě je to vyhnané ad absurdum, ale podívejte se, jak děti na školách například tvoří své referáty. Často to probíhá tak, že dostanou zadané téma, které následně zpracují do podoby prezentace. Do té zasadí informace různě posbírané z internetu a poté je prezentují. Nikdo se jich už ale neptá, odkud to mají, co je zdrojem informací, zda nejsou ty informace

záměrně tendenční, zda jsou důvěryhodné a podobně. Podobná úvaha dnes často chybí i dospělým a inteligentním pracujícím lidem. Při pohledu do statistik je pak situace jasná – nejvíce informací čerpají mladí lidé z internetu, kterým surfují na mobilních zařízeních. Je tedy jasné, že hledají kratší texty s údernějšími titulky. V záplavě informací není kromě cenzury lepší způsob, jak bojovat s nekvalitními informacemi, než výchovou k mediální gramotnosti.

Nemůže veřejnoprávním médiím pomoci spíše větší důraz na zvládnutí moderních technologií a obsahu sociálních sítí?

Samozřejmě, je to také trochu generační otázka. V podstatě platformy, na kterých veřejnoprávní média především vysílají, tedy rádio a televize, jsou na ústupu. Ke konzumaci jejich obsahu si totiž potřebujete vyhradit čas a zapnout si analogový přístroj v danou hodinu. Digitální generace si ale chce vybrat, co, kdy, kde a jak chtějí sledovat. Tady vidím problém. Pokud si z mediálního obsahu vybíráte pouze určité výseky, tak hrozí, že se řídíte jen tím, co vás baví. Ostatní pak samozřejmě ignorujete.

Mohou sociální sítě a občanské internetové prostředí může časem převzít od tradičních médií roli hlídacího psa demokracie?

Ne, sociální sítě totiž fungují úplně jinak. Je na nich přítomná hysterie a ta není vůbec slučitelná s vážnou rolí hlídacího psa. Autoritami v tradičních médiích jsou vysoce kredibilní novináři s jasnou historií. Na sociálních sítích se může stát autoritou kdokoli, stačí jen, aby byl dostatečně hlasitý a zábavný.

Dokážou masmédia výrazně ovlivnit společnost, nebo společnost ovlivňuje média a má je pak takové, jaké si sama zaslouží?

Tato otázka je velmi sporná, u mnoha mediálních teoretiků k ní nenajdeme jasný postoj. Média nám pouze zprostředkovávají výběr všech možných informací, ale pouze to, jaké výseky z této reality si vybereme, nás spoluutváří. Například na současnou migrační krizi jsme ale mohli tyto vzájemné vztahy pozorovat – v tom momentě, kdy některá okrajová média začala nastolovat často nevybíravou agendu, začali jejich čtenáři používat podobný slovník i v běžné řeči.

Promítá se do vztahů mezi médiem a jeho konzumentem také rozdíl v právním ukotvení?

Média mají výraznou možnost ovlivňovat společnost, na druhé straně je i ta druhá tendence média – komerční vysílají to, co zajímá masové publikum. Pakliže je měřítkem

úspěšnosti média jeho poslechovost, sledovanost nebo čtenost, nemůžeme očekávat, že vztah mezi takovým médiem a jeho konzumentem bude stejný jako například vztah mezi Českou televizí a jejím divákem. Veřejnoprávní médium ze svého principu nehledí na „business“, ale na to, aby poskytovalo veřejnou službu podle zákona.

Potřebujeme vůbec média veřejné služby?

Zásadně. Jsou garancí jistoty kvalitních informací a zejména v současné době téměř nepostradatelným moderátorem složitého světa kolem.

Pokud to tak je, kde se berou hlasy vzývající například k omezení rozpočtu České televize, jejímu zrušení nebo k privatizaci veřejnoprávních médií?

Hlavně v postkomunistických zemích střední Evropy existuje v tomto směru fatální dědictví – lidé nerozlišují mezi státním a veřejnoprávním konceptem. Právě Českou televizi, respektive tehdejší Československou televizi, mají spjatou s předlistopadovou hlásnou troubou režimu a vůbec nepochopili vývoj, kterým v 90. letech prošla. Dnes je poloha ČT ale i ČRo úplně jinde – mají informovat co nejvíce nezávisle a mají zároveň být kritikem vládnoucích elit. To znamená, že mají odhalovat a upozorňovat na jakékoli nekalé jednání.

Jde ze strany občanů nespokojených s veřejnoprávním vysíláním o neoprávněnou kritiku?

Média jsou nástrojem demokratické legitimizace. Demokracie totiž obecně funguje tak, že máme nějaké politiky, kteří jsou zvoleni na určitou dobu. Během těch let si ale nemohou dělat, co chtějí, musí své kroky diskutovat a vysvětlit- k tomu jim je dán dostatečný prostor právě ve veřejnoprávních médiích. Když si ale někdo myslí, že se během svého mandátu může například demokraticky zvolený prezident chovat jako autokrat a nikdo jej při tom nebude korigovat jako za časů monarchie, tak se velmi plete a z tohoto úhlu pohledu nemá proč být nespokojený. Oprávněnost kritiky nechci posuzovat, je do jisté míry subjektivní. Ale myslím si, že mnoho lidí nechápe koncept veřejnoprávního vysílání.

Vy se mimo jiné zabýváte fungováním médií ve vašem rodném Německu. Liší se české chápání pojmu „veřejnoprávnost“ od toho, jak jej vnímají naši západní sousedé?

V Německu máme v podstatě dvě veřejnoprávní mediální společnosti, a když je srovnám s ČT nebo ČRo, tak jsou mnohem více regionální. V Česku jsou sídla všech médií veřejné služby soustředěna v Praze. Redakce v Brně, Ostravě a jiných krajských městech jsou

jen malou kompenzací veřejnoprávního pragocentrismu. Například německá ZDF sídlí v relativně malé Mohuči, proto je také mnohem blíže regionům. Klade větší důraz na regionální zpravodajství nebo regionální dokumenty či celovečerní filmovou tvorbu. Další německý veřejnoprávní vysílatel, ARD, sdružuje 9 regionálních vysílatelů od rádií přes televizní kanál Deutsche Welle s mezinárodním polem působnosti.

V Polsku došlo po volbách na podzim roku 2015 ke kompletní změně vlády. Následně se nová parlamentní většina rozhodla k legislativním změnám, které mohou de facto znamenat zrušení veřejnoprávního konceptu. Co by to znamenalo pro polskou demokracii?

Ten proces v Polsku je docela vážný, stejně jako to co se v minulosti už odehrávalo v Maďarsku. Jde o tendence vzít zpátky všechny vymoženosti liberální demokracie, jako jsou například fungující veřejnoprávní média nebo nezávislá soudní moc. Nebála bych se počínání vládní strany Právo a Spravedlnost označit jako pokus dojít legální cestou k nějaké formě převratu. Jak jsem už zmiňovala, tak právě veřejnoprávní média mají také kritizovat vládnoucí elitu a být férovým zprostředkovatelem hlasů opozice. A co je průvodním jevem jakéhokoli autoritářského režimu na světě? Pokusy o marginalizaci opozice a snahy o její potlačení.

V roce 2011 jste na Vysoké škole báňské – Technické univerzitě v Ostravě pořádala debatu o tom, zda hrozí v následujícím desetiletí veřejnoprávním médiím privatizace. V uplynulých letech se změnila prakticky celá vlastnická struktura českých médií. Jak to vidíte na jaře 2016?

Právě v tom roce 2011 bylo jasné, že se chystají mediální veletoce. Nahrávala tomu politická i ekonomická situace a debata o možnosti privatizace se zdála být aktuální. Teď v roce 2016 ale vím, že pro přesně pojmenování bych místo termínu privatizace volila slovo oligarchizace,

Ohrožuje tedy oligarchizace i Českou televizi nebo Český rozhlas?

Stále je to těžké odhadnout, můžeme v současné situaci vidět dvě rozdílné tendence. Na jedné straně nejsou veřejnoprávní média zakotvena ve společnosti tak hluboko, jako ve vyspělých liberálních demokraciích. Tím pádem nemají tak silné lobby a politické zastání, jaké by měly mít. Spousta lidí si pak myslí, že ČT a ČRo jsou zastaralé a těžkopádné molochy a moc tomu nepřidávají ani politici, kteří si ze zjevných důvodů rádi rýpnou. Může se tedy stát, že přijde někdo, kdo z pozice síly uhodí pěstí do stolu a pod záminkou začne cíleně oslabovat

veřejnoprávní instituce v zemi. Takový scénář se ale může stát pouze, pokud veřejnost nedává pozor co se děje a rezignuje na své základní práva.

Komentátor MF DNES Luboš Palata v anketní odpovědi řekl, že „veřejnoprávní média jsou dnes nejsvobodnější částí českých médií“...

Já si ale myslím v podstatě to samé. Pokud je ve vlastnické struktuře média velmi silný investor s problematickými ekonomickými a politickými zájmy, je možné, že redaktoři sami, aniž by to věděli, podléhají autocenzuře. Zkrátka neví, jak problém uchopit, aby nevypadali v očích veřejnosti zaujatě.

V tištěných médiích jsme přesně toto mohli vidět – přišli majitelé, kteří byli nespokojeni se svým mediálním obrazem, bouchli do stolu a rovnou koupili celé vydavatelské domy.

To je druhá strana odpovědi na předchozí otázku. Proběhlo to všechno docela hladce a nikdo se nestavěl příliš proti tomu. Chvilími to vypadalo, že jediní, kterým faktická oligarchizace médií vadila, byli samotní novináři. A to mě nutí klást si následující otázku. Co kdyby se teď objevil nějaký bohatý politik, který by do mediálních rad začal tlačit své lidi a z Parlamentu nebo vlády by se snažil média veřejné služby oslabit a ovládnout? Vyšli by lidé do ulic? Protestovali by? Nebo by se opět ozvali jen novináři?

V posledních měsících se ale někteří politici zavedených politických stran zastávají České televize i Českého rozhlasu. Zdá se, že hlasy zastánců se objevují tam, kde by je ještě před pár lety nikdo nečekal.

To je čistý politický kalkul. Prezident a lidé mu názorově blízcí se staví proti, tak bylo jen otázkou času, kdy se síly z druhé strany názorového spektra postaví „pro“.

Může to ve svém důsledku pomoci českým médiím veřejné služby?

Ve svém důsledku možná ano, ale je to nevyzpytatelné.

4.3 Anketa jako žurnalistický žánr

Zpravodajské a publicistické relace České televize (Události, Události z regionů, Reportéři ČT, 168 hodin, apod..) čelí v posledních letech významnému tlaku ze strany některých domácích politických sil. Projeví se časem tyto snahy například změnou struktury vysílání zmíněných pořadů nebo změnou vedení a fungování celé ČT?

Luboš Palata, 48 let, zahraniční zpravodaj a komentátor MF DNES

„Úkolem veřejnoprávních médií je nepodléhat politickým tlakům a snažit se o vyvážené zpravodajství a pořady. V době, kdy si soukromá média v zemi mezi sebou rozdělily různé vlivové skupiny, kdy část vlivných médií dokonce spoluvlastní firmy napojené na totalitní čínský režim, je jejich úloha o to zásadnější. Proto by ČT i Český rozhlas měly nadále udržovat a zvyšovat svoji nezávislost a kvalitu svých nejen zpravodajských pořadů. Je to dnes téměř nejsvobodnější část českých médií.“

Zdeněk Šarapatka, člen Rady ČT

„Za současné situace nelze tento vývoj v České republice zcela vyloučit. Tlak je zde skutečně silný. Bohužel mu napomáhá i zcela nepochopitelná snaha některých mediálních iniciativ typu „Svobodu médiím“, která přináší zjevně nedemokratické náměty na způsob příštího obsazování mediálních rad jako dozorčího orgánu ČT a ČRo. Na rozdíl od současné demokratické a tajné volby členů mediálních rad Poslaneckou sněmovnou Parlamentu České republiky, tlačí tyto iniciativy za podpory některých akademiků, vysokého kléru a části umělců změnu v obsazování mediálních rad jmenováním na základě jmenného návrhu od společenských institucí – a pozor – včetně politických stran! Došlo by tedy na naprosté zrušení demokratické tajné volby a k přímému najmenování členů veřejnoprávních rad zájmovými i politickými skupinami v zemi. Za těchto okolností nelze v budoucnu vyloučit, že politickou vůlí vládnoucích elit může v konečném důsledku k zásadním změnám ve veřejnoprávních médiích skutečně dojít. Nejblíže se tak může stát prostřednictvím blízkého projednávání legislativních změn Zákona o České televizi.“

Darina Vymětalíková, 36 let, redaktorka ČT Sport, přednáší mediální studia na FSV UK

„Ne, koncept veřejnoprávnosti tak, jak je zakotven v zákoně, rozhodně neznamená přizpůsobit obsah vysílání většině. Veřejnoprávnost chápu jako službu veřejnosti a té rozhodně neprospěje, pokud bychom podlehli něčí propagandě. Postmoderní informační doba přinesla bohužel situaci, kdy je hodně informačních zdrojů různé kvality a málo mediální gramotnosti

i mezi inteligentními lidmi. To však neznamena, že bychom měli rezignovat. Naopak. Musíme víc pracovat a doufat, že pomůžeme divákům se vyznat v informační válce.“

Erik Tabery, 38 let, šéfredaktor časopisu Respekt

„Každé rozumné médium poslouchá kritiku a snaží se zakomponovat postřehy k obsahu do svého fungování. Nicméně zároveň platí, že rozumné médium nesmí měnit obsah podle toho, že se tomu či onomu nelíbí. Dokonce ani hlas většiny nemusí být hlasem rozumu, média musí myslet na svou zodpovědnost a dodržovat novinářské standardy, které mnohdy společnost ani nezná. Hodně lidí hodnotí pořady podle toho, jestli jsou totožné s jejich názory, to ale nemá s kvalitou nic společného. Shrnutí: Naslouchat věcné a konkrétní kritice, ale zároveň stavět na principech ne na přání diváků.“

Marek Wollner, 49 let, šéfredaktor reportážní publicistiky České televize

„Existenci části veřejnosti naladěné proti veřejnoprávní televizi nepopírám, ale v zásadě jsou to okraje společnosti, podporované prezidentem. Veškerá kritika znamená pravě to, že jsme nezávislí, a o to jde. Pokud by dosáhli určitých změn - pak už v televizi nebude pro mě místo. A už tu nebude ani liberální demokracie, ale něco jiného. Navíc navzdory té "nespokojenosti" kritiků nijak nepropadá sledovanost. A je tu i velmi silná podpora- někteří dřívější kritici si uvědomují, že v čase oligarchizace médií jsou média veřejné služby o to potřebnější.“

Stanislav Biler, 34 let, sociolog a publicista

„Veřejnoprávní média máme především proto, aby nabízela obsah, který komerční stanice pokrývat nechtějí, protože jim třeba nezvyšuje sledovanost nebo čtenost, což jsou pro ně s ohledem na závislost na reklamě klíčové ukazatele. Klíčovým ukazatelem pro veřejnoprávní média proto nemůže a nesmí být, že jsou s nimi všichni spojeni. Musí vysílat a vytvářet také kontroverzní témata. Zatímco dříve jsme takto vnímali roli veřejnoprávních médií především u nepublicistických pořadů, dnes se pozornost přesouvá k publicistice. Souvisí to se změnou vlastníků českých komerčních médií, která si víceméně koupili čeští miliardáři. Někteří z nich se ani veřejně netají tím, že jim jde o kontrolu obsahu a získání vlivu. Do budoucna by nás proto mělo zajímat, jak zajistit co nejvyšší nezávislost veřejnoprávních médií a jak zkomplikovat možné pokusy o zásahy do obsahu ze strany moci. Lze totiž očekávat, že tyto snahy budou sílit.“

Zdeněk Šámal, 50 let, ředitel zpravodajství České televize

„To, čemu hlavně čelíme, jsou účelové kampaně některých spíše okrajových, často až extrémisticky orientovaných skupin občanů, kteří jsou ke svému počínání vedeni různými motivy. Domnívám se dokonce, že někdy jde o motivy ziskové, účelově podsouvané a v rozporu se zájmy tohoto státu. ČT je nezávislou institucí a její činnost se nemůže přizpůsobovat nátlaku zvenčí. Jediné, co je pro nás určující, je platná legislativa ČR či vnitřní normy a směrnice, v čele s Kodexem ČT.“

Vojtěch Bednář, 36 let sociolog, publicista a vysokoškolský pedagog

„Redaktoři ČT se vyznačují různorodostí, pokud jde o konkrétní postoje k tématům, jež jsou předmětem publicistické agendy, ale současně poměrně vysokou mírou shody v základní hodnotové orientaci, nazval bych jí kvazi-liberální. Tato shoda má za následek, že i když jsou její obsahové výstupy, tj. zpravodajství a publicistika řemeslně na vysoké úrovni a formálně dostatečně různorodé, mají tendenci inklinovat k jednomu, poměrně ohraničenému a vymezenému pojetí světa. Je to přirozené a je to dáno právě tím, kdo jí tvoří. Domnívám se, že v horizontu středně vzdálené budoucnosti může dojít k společenské mobilizaci, která změnu přinese zvenčí, masivnější změnou personálního obsazení na pozicích tvůrčích pracovníků a dodavatelů obsahu. Analogii k tomuto stavu bychom našli v Polsku, v menší míře v dalších zemích, kde byly impulzem parlamentní volby. Bohužel taková změna nevede k narovnání agendy a spinu obsahu, ale k jejímu převrácení z jednoho extrému do jiného, v neprospěch principu veřejnoprávního média.“

4.4 Fejeton jako publicistický žánr

Bizár

Svůj život pravidelně (a dobrovolně!) občas obohacím nějakou bizarností. Proto jsem četl Umění vládnout Tomia Okamury, česko-japonského xenofoba bez zkušeností s vládnutím. Proto čtu propracované náboženské studie Jana Veleby na jeho facebookové zdi. Proto sem tam rozkliknu kontrarevoluční online magazín Protiproud s názory vyšinutého exporadce exprezidenta Petra Hájka například o tom, že Usáma bin Ládín mohl být jen hologram. Jednou jsem četl i Nedělní Blesk a nedávno jsem dosurfoval až na oficiální internetové stránky českých pastafariánů. Mimochodem, to jsou lidé, kteří se na občanské průkazy fotí s cedníkem na hlavě a vzývají špagetového boha.

Všechny tyto momenty se pohodlně vlezou na stupni bizarnosti se škálou od jedné do desíti. Onehdy jsem ale narazil na bizár, který je s předešlými bizáry ve velmi úzkém příbuzenském vztahu a v mnohém je dokonce převyšuje. Chvíli, kdy jsem otevřel bezmála pětisetstránkovou stížnost na „nevyvážené zpravodajství ČT v období od února 2014 do ledna 2016“ dávám rovných dvacet z desíti.

ČT prý nepravdivě tvrdila, že přítomnost ruských vojsk na Krymu byla čímsi nedovoleným. ČT prý nepravdivě tvrdila, že V. Putin popíral přítomnost ruských vojsk na Krymu. ČT prý absurdně vykreslovala zavražděného Borise Němcova, jako vůdce ruské opozice. ČT prý, ČT prý, ČT prý...

Bizarní variace na vědeckou studii se honosně prsí spojením jako „komplexní analýza“ nebo „celková rešerše“. Aby byla naplněna podstata slov komplexní a celková, museli by autoři nevynechat ani minutu vysílání. Nutno podotknout, že Česká televize nabízí kontinuální přehledy zpráv. Kdo by chtěl tedy dělat celkovou analýzu, musel by u televize trávit čtyřiadvacet hodin sedm dní v týdnu po celé dva roky. Ne, že by takových lidí bylo v této republice málo, ale tak nějak tuším, že jejich divácké preference dávají před zpravodajstvím přednost mýdlovým operám a nočnímu věštění osudu přes telefon. Ale dobře. Dejme tomu.

Co podivný masochista se zálibou ve sledování „prý nevyváženého zpravodajství“ sepsal? Čtyřistadevadesátpět stran pepného čtení, které je podivnou směsí dobře známých fantasy ingrediencí se špetkou fantasmagorie. Z Hvězdných válek si půjčuje místo a čas svého vzniku – planeta v galaxii daleko, daleko odsud. Kouzelníkům z Harryho Pottera zase závidí jejich možnost vidět to, co mudlům (v tomto případě všem normálním lidem) zůstává skryto.

A konečně z Pána prstenů si doposud neznámý autor stížnosti vypůjčil koncept všudypřítomného oka Sauronova, aby se s ním, co by bdícím špehem Středozemě, identifikoval a postavil se na stráž před Českou televizí.

Jako příležitostný dobrodruh jsem ve světě bizáru zažil mnohé. Co bych anonymnímu stěžovateli poradil? Aby místo v anglosaské literatuře hledal inspiraci ve staré dobré české klasice. Například v té o hloupém Honzovi, co do světa na učenou vyšel.

5. Závěr

Téma Ekonomické a právní regulace médií veřejné služby v České republice a ve vybraných zemích střední Evropy je pro všechny své aspekty velmi rozsáhlé a orientaci v něm značně stěžuje vysoká dynamika legislativního prostředí. Pro pochopení problematiky bylo nutné seznámit se s obecnými, a tedy stálými, zásadami konceptu veřejné služby a s krátkou historií veřejnoprávních médií. Počáteční kapitoly této práce se tak věnovaly nezbytným definicím a výkladu klíčových pojmů. V rámci stanoveného rozsahu bakalářské práce není možné téma uchopit příliš komplexně, a proto se další kapitoly zabývají především důležitými fragmenty veřejnoprávní reality ve střední Evropě. Pro zájemce o širší pochopení zkoumané problematiky, jsou na konci této práce k dispozici internetové zdroje, které mohou být cenným zdrojem dalších informací.

Vnitrostátní samoregulační předpisy často vycházejí z celoevropských usnesení, doporučení nebo směrnic evropských institucí. Proto se tato práce zabývala jejich vzájemným ovlivňováním. Po mém soudu by měly být tyto obecné zásady formulovány úžeji a jejich porušení by mohlo být sankcionováno. Po několikaměsíčním studiu tohoto tématu jsem rozhodně pro vznik centrálního evropského orgánu, který by pokud možno co nejvíce nezávisle hodnotil některé aspekty práce samotných zpravodajů, moderátorů nebo jiných zaměstnanců veřejnoprávních médií, jako členů Unie veřejnoprávních vysílatelů. Nyní tyto aspekty často formulují jen vnitropodnikové předpisy jako Kodex ČT nebo dokument Opatření výkonného ředitele ČT24. Samotný novinář veřejnoprávního média je v podstatě nedotknutelný a v případě porušení vnitřních nebo vnějších předpisů, prakticky není ze své pozice zodpovědný.

Tato práce se také ve své čtvrté části snažila otevřít otázku toho, jakou cestou se má veřejnoprávní vysílání ubírat. Po mém soudu má obecně otevřít ještě více prostoru pro politickou i nepolitickou debatu a do studia zvát i hosty mimo okruh pražských či centrálních institucí. Větší názorová pluralita hostů kontinuálního vysílání nebo publicistických pořadů by například České televizi výrazně pomohla v současné informační válce, ve které protistrana částečně oprávněně vtiskává ČT politickou orientaci a názor.

Tato práce čtenáře zároveň vybavila základními informacemi a fakty, které bude každý aktér veřejného prostoru potřebovat v nadcházející diskuzi o dalším směřování a podobě veřejnoprávních médií v České republice. Změna ať už ve financování nebo samotné funkci těchto médií se zcela jistě odehraje.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

1. BIGNELL, Jonathan a Andreas FICKERS. A European television history. Oxford: Wiley-Blackwell, 2008. ISBN 978-1-4051-6340-8.
2. DONDERS, Karen. Public Service Media and Policy in Europe. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2011. ISBN 978-0-230-3496-0
3. HABERMAS, Jürgen. Strukturální přeměna veřejnosti: zkoumání jedné kategorie občanské společnosti. Filosofía, 2000. ISBN 8070071346.
4. JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. Masová média. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009. ISBN 9788073674663.
5. JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. Média a společnost: [stručný úvod do studia médií a mediální komunikace]. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003. ISBN 8071786977.
6. JIRÁK, Jan. Politická komunikace a média. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 8024601826.
7. Kodex České televize: zásady naplňování veřejné služby v oblasti televizního vysílání. Praha: Česká televize, 2003. ISBN 8085005468.
8. LUHMANN, Niklas. Realita masmédií. Vyd. 1. Praha: Academia, 2014. XXI. století. ISBN 9788020023339.
9. MCNAIR, Brian. Sociologie žurnalistiky. Vyd. 1. Překlad Hana Antonínová. Praha: Portál, 2004. ISBN 8071788406
10. REIFOVÁ, Irena. Slovník mediální komunikace. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004. ISBN 8071789267.

Hlavní internetové zdroje

- Jsou média hlídacím psem demokracie? Markéta Škodová, dostupné z: <http://www.mediapodlupou.cz/lekce/jsou-media-hlidacim-psem-demokracie-vztah-medii-a-politiky>
- Future or Funeral?: The Dual System at a Crossroads, dostupné z: www.opensocietyfoundations.org/about/programs/independent-journalism?utm_source=www.mediapolicy.org&utm_medium=pr&utm_campaign=domain_redirect

- Broadcasting in Italy: An Overview, Eli N. Noam, dostupné z:
http://www.citi.columbia.edu/elinoam/articles/Broadcasting_in_Italy-Overview.pdf
- Does Public Broadcasting Have a Future? Siune, K., Hultén, O. dostupné z:
https://www.jstor.org/stable/40256043?seq=1#page_scan_tab_contents
- Do roku 2014 mal RTVS 10 rokov trvajúci pokles platiacich koncesionárov, SME.sk, dostupné z: <http://ekonomika.sme.sk/c/20098759/na-koncesiach-ziskal-rtvs-vlani-vyse-75-milionov.html>
- Polská média veřejné služby na cestě k „vládní vlnce“, Milan Šmíd, dostupné z:
<http://www.mediar.cz/polska-media-verejne-sluzby-na-cestech-k-vladni-vlnce/>
- Is Poland a failing democracy? POLITICO.EU, dostupné z:
<http://www.politico.eu/article/poland-democracy-failing-pis-law-and-justice-media-rule-of-law/>
- Polish media laws: Government takes control of state media. BBC News, dostupné z:
<http://www.bbc.com/news/world-europe-35257105>
- O předešlé televizní krizi, od které nás dělí deset let, Milan Šmíd, 2010, Mediář.cz, dostupné z: <http://www.mediar.cz/o-predehle-televizni-krize-od-ktere-nas-deli-deset-let/>
- Politizace maďarských médií je varováním i pro Česko, MediaGuru.cz, dostupné z:
<http://www.mediaguru.cz/2014/06/politizace-madarskych-medii-je-varovanim-i-pro-cesko/>
- Borbala Toth, *Flash Report: Hungary*, dostupné z:
<http://mediaobservatory.net/radar/flash-report-hungary>
- Hodnocení plnění veřejné služby 2015, dostupné z:
<http://img.ceskatelevize.cz/boss/document/726.pdf?v=1>

Další internetové zdroje zabývající se problematikou

• www.louc.cz	• www.mediar.cz
• www.fites.cz	• www.mediainfo.cz
• www.istrategie.cz	• www.medialne.sk
• www.radiotv.cz	• www.obs.coe.int
• www.mediaguru.cz	• www.radioweb.sk